

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань	07 Управління та адміністрування
спеціальність	072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітня програма	Банківський менеджмент

Форма навчання: Денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему **«Управління зобов'язаннями банку»**

(назва теми)

здобувача Лошак Тетяни Анатоліївни

(Прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис здобувача)

Науковий керівник:

доцент, канд.екон.наук.

(вчене звання, наукова ступінь)

Шевалдіна В.Г.

(підпис)

(Прізвище, ініціали)

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:

доктор економічних наук, професор

(підпис)

Примостка Л.О.

Київ 2023

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 81 сторінку, 24 таблиці, 17 рисунків, перелік джерел посилання з 60 найменувань, 12 додатків на 13 сторінках.

«Управління зобов'язаннями банку»

(назва кваліфікаційної магістерської роботи)

Об'єктом дослідження процес управління зобов'язаннями банку.

Предметом дослідження є теоретичні засади, сукупність методів та інструментів управління зобов'язаннями банку.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – поглиблення теоретичних положень та визначення напрямів удосконалення методів та інструментів управління зобов'язаннями банку для забезпечення стабільності ресурсної бази банку.

Відповідно до поставленої мети визначено такі *завдання*:

- розкрити сутність та необхідність формування зобов'язань банку;
- узагальнити класифікацію зобов'язань банку та особливості його видів;
- сформулювати фактори, що впливають на формування зобов'язань банку;
- розкрити особливості методів управління залучених та запозичених коштів банку;
- проаналізувати склад, динаміку та структуру зобов'язань АТ «Ощадбанк» та його складових;
- дослідити депозитну політику АТ «Ощадбанк»;
- визначити вагомість та основні джерела запозичених коштів для АТ «Ощадбанк»;

- проаналізувати тенденції формування зобов'язань банками України;
- визначити напрями удосконалення управління зобов'язаннями банку в сучасних умовах.

Практичне значення отриманих результатів полягає у подальшому використанні пропозицій автора, щодо вдосконалення управління зобов'язаннями банку та впровадженні їх у практику діяльності АТ «Ощадбанк».

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: управління зобов'язаннями банку, банк, залучені кошти, запозичені кошти, депозит, депозитна політика.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ БАНКУ	6
1.1 Економічна сутність зобов'язань банку, їх структура та значення	6
1.2 Характеристика залучених ресурсів банку та методи їх управління.....	14
1.3 Особливості управління запозиченими коштами	22
РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК».....	28
2.1 Дослідження загального стану зобов'язань АТ «Ощадбанк».....	28
2.2 Аналіз депозитних ресурсів АТ «Ощадбанк».....	37
2.3 Оцінка ефективності управління залученими ресурсами	45
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	56
3.1 Вітчизняний та зарубіжний досвід управління зобов'язаннями банку ..	56
3.2 Шляхи вирішення проблем управління зобов'язаннями банку	63
ВИСНОВКИ	70
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	75
ДОДАТКИ	82

ВСТУП

Актуальність теми. Для кожного банку невід’ємною частиною його діяльності є формування зобов’язань. Адже на основі зобов’язань банк надає кредити своїм клієнтам, здійснює інвестування в цінні папери, розміщує депозити в інших банках та проводить платіжні операції. Крім того, деяка частина зобов’язань використовується для утримання резервів. На тлі останніх подій в Україні: пандемії коронавірусу та війни з росією українські банки постали перед викликом ефективного залучення ресурсів для забезпечення стабільності та функціонування в умовах несприятливого економічного середовища. Саме тому, дослідження питання управління зобов’язаннями банку є надзвичайно актуальним в сьогоденних реаліях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблем, що охоплюють розкриття сутності, ролі та класифікації зобов’язань банку зроблений у працях Прасолової С.П., Парасія-Вергуненка І.М., Тарасевича Н.В., Прасолової С.П., Довгань М.Ж. Вагомі наукові результати щодо управління зобов’язаннями представлені в працях Примостки Л.О., Волохатої В.Є., Аванесової Н.Е., Івашкіної К.М., Лаврова Р.В.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є поглиблення теоретичних положень та визначення напрямів удосконалення методів та інструментів управління зобов’язаннями банку для забезпечення стабільності ресурсної бази банку.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- розкрити сутність та необхідність формування зобов’язань банку;
- узагальнити класифікацію зобов’язань банку та особливості його видів;
- сформулювати фактори, що впливають на формування зобов’язань банку;

- розкрити особливості методів управління залучених та запозичених коштів банку;
- проаналізувати склад, динаміку та структуру зобов'язань АТ «Ощадбанк» та його складових;
- дослідити депозитну політику АТ «Ощадбанк»;
- визначити вагомість та основні джерела запозичених коштів для АТ «Ощадбанк»;
- проаналізувати тенденції формування зобов'язань банками України;
- визначити напрями удосконалення управління зобов'язаннями банку в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є процес управління зобов'язаннями банку.

Предметом дослідження є теоретичні засади, сукупність методів та інструментів управління зобов'язаннями банку.

Методи дослідження. В основу методології дослідження покладено загально-наукові та спеціально-наукові методи: теоретичні: (аналіз вітчизняної, та зарубіжної літератури, яка сприяла виявленню, узагальненню, систематизуванню різноманітних аспектів досліджуваної проблеми з метою удосконалення та узагальнення знань), аналіз: (здійснення аналізу структури та динаміки зобов'язань банку та його складових); економіко-статистичні методи (кореляційний аналіз для визначення впливу факторів на обсяг депозитів банку) порівняння (при порівнянні депозитних програм банку); узагальнення (при написанні висновків), а також метод коефіцієнтів, табличний і графічний.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Практичне значення отриманих під час дослідження результатів полягає в тому, що запропоновані автором пропозиції в подальшому можуть бути використані щодо вдосконалення управління зобов'язаннями банку та впроваджені у практику діяльності АТ «Ощадбанк».

Інформаційна база дослідження. В процесі дослідження було проаналізовано праці вітчизняних та зарубіжних науковців, фінансову звітність

та офіційний сайт досліджуваного банку, статистичні дані офіційних сайтів Національного банку України та Державної служби статистики.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ БАНКУ

1.1 Економічна сутність зобов'язань банку, їх структура та значення

На сьогодні, важливим завданням для всіх банків є формування ресурсної бази. Зрештою, саме на основі ресурсної бази банківські установи здійснюють свою інвестиційно-кредитну діяльність, яка в кінцевому підсумку приносить прибуток для банку. Іншими словами, банки залучають кошти, формують ресурсну базу, а потім використовують ці кошти для провадження власної діяльності та отримання позитивного фінансового результату. У загальному обсязі ресурсів, якими володіє банк, переважають зобов'язання. Існує декілька визначень поняття «зобов'язання банку» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Сучасні підходи до визначення поняття «зобов'язання банку»

Автор, джерело	Зміст визначення
Л О. Примостка [1, с. 79]	Зобов'язання – це чужі гроші, тимчасово надані їх власниками в розпорядження банку на певних умовах.
С.П. Прасолова [2, с. 36]	Зобов'язання – це кошти на поточних й інших рахунках клієнтів банків, кошти підприємств та організацій, залучені у формі строкових депозитів, кошти населення, залучені у формі вкладів (залучені ресурси), а також кошти, отримані від інших банків та кредиторів (позичені ресурси)
І. М. Парасій-Вергуненко [3, с. 57]	Зобов'язання банку – це вимоги до активів банківської установи, що зобов'язують її сплатити фіксовану суму коштів у визначений час у майбутньому.
Н.В. Тарасевич [4, с. 68]	Зобов'язання банку – це залучені кошти, які поділяються на депозитні й недепозитні кошти.

Джерело: побудовано автором на основі: [1-4]

Узагальнивши все вищезазначене, формулюємо власне визначення досліджуваного поняття. Зобов'язання – це залучені і запозичені кошти, тимчасово

надані в розпорядження банку на певних умовах і є вимогою повернути фіксовану суму коштів у визначений час у майбутньому.

Необхідність банківських зобов'язань пояснюється особливостями діяльності банків. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківська діяльність – це залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб. [5]. Відповідно, зобов'язання банку необхідні, в першу чергу, для проведення активних операцій, наприклад, надання кредитів фізичним і юридичним особам, а також для проведення інвестиційної діяльності. Крім того, від зобов'язань банку прямо залежить ефективність банківської діяльності, їх кількісні та якісні характеристики визначають потенціал банку, його привабливість для клієнтів, впливають на його ліквідність і стійкість. Ефективне управління зобов'язаннями є вирішальною умовою для забезпечення конкурентоспроможності, прибутковості та рентабельності банку [6, с. 103].

Склад зобов'язань банку зображено на рисунку 1.1.

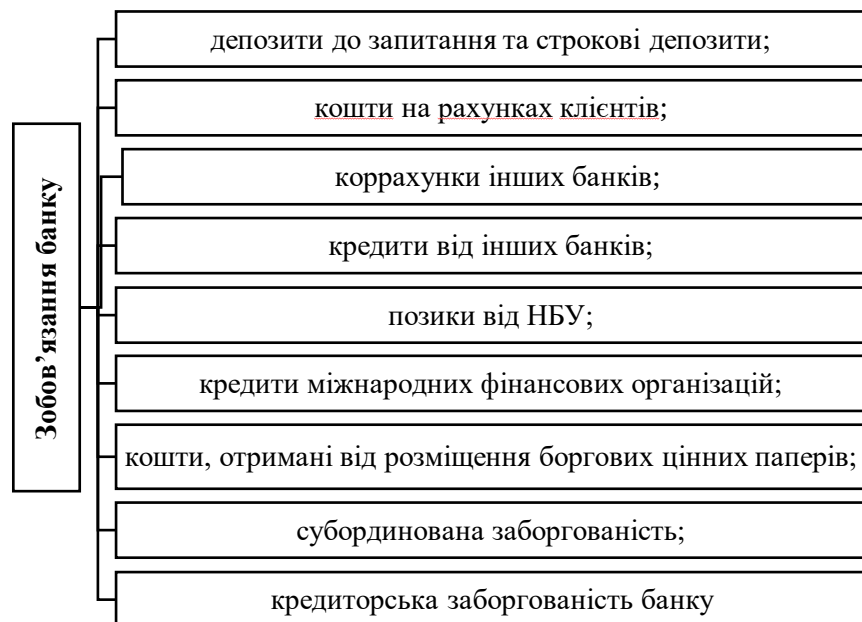

Рисунок 1.1 – Склад зобов'язань банку

Джерело: побудовано автором на основі [3, с. 52]

Формування зобов'язань банку знаходиться під впливом двох груп факторів: зовнішніх і внутрішніх. (рис. 1.1)

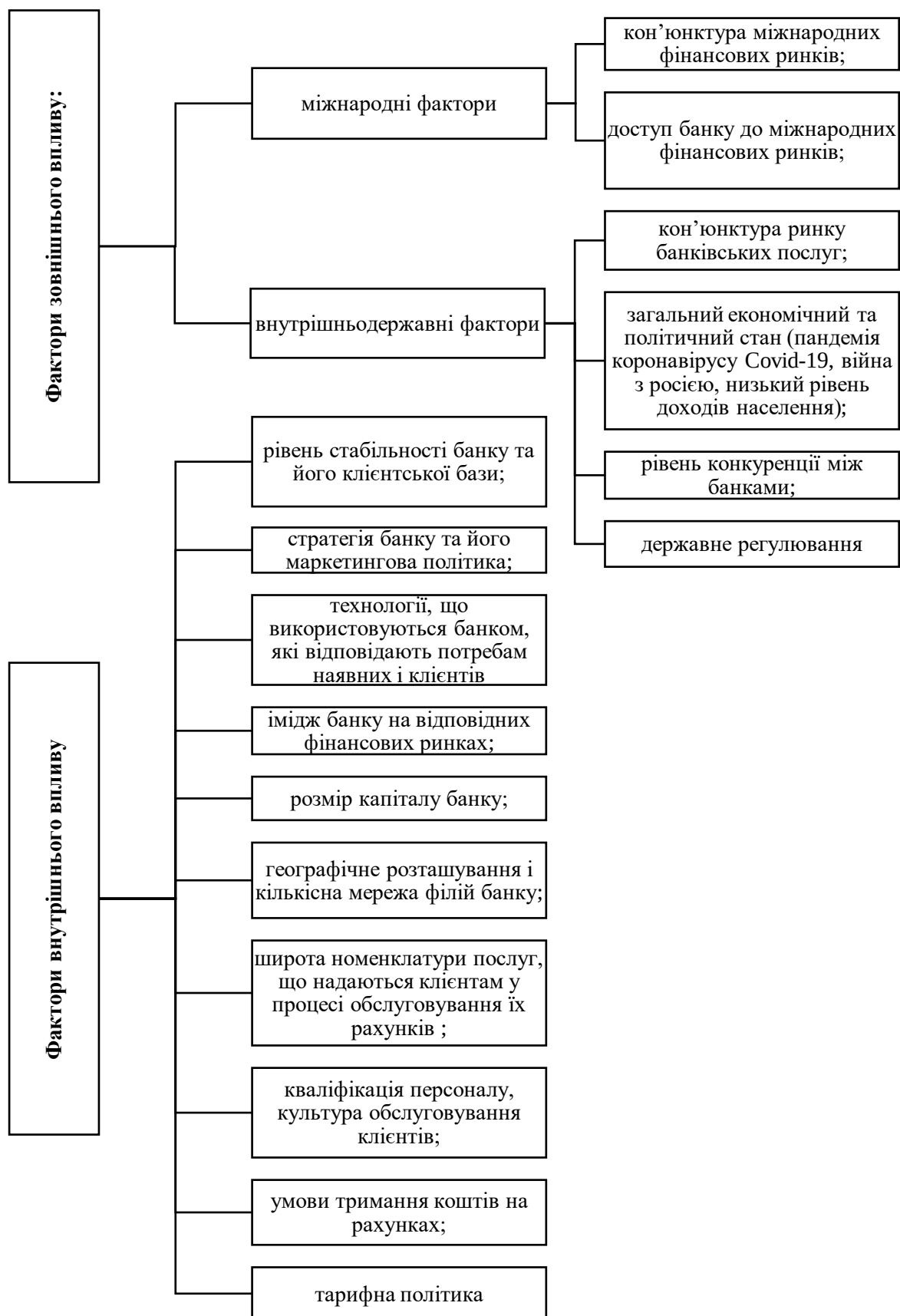

Рисунок 1.2 – Фактори впливу на зобов'язання банку

Джерело: розроблено автором на основі: [6, с. 103; 7, с. 66]

Підсумовуючи фактори впливу, що представлені на рис. 1.1, зазначаємо, що зовнішні фактори залежать від умов і стану національних і міжнародних фінансових ринків, а внутрішні – від діяльності банку, ефективності його менеджменту і конкурентної позиції на ринку банківських послуг.

Існує декілька підходів до класифікації зобов'язань банку. Науковці систематизують їх за такими ознаками: джерела формування, джерела мобілізації коштів, критерій стабільності, можливість втрати ресурсів, контрагенти банку, можливість прогнозування зміни обсягів зобов'язань (див. Додаток А).

Розглянемо детальніше подану вище класифікацію, проте особливу увагу приділимо поділу за джерелами мобілізації коштів, що є найбільш поширеною класифікацією. З Додатку А бачимо, що за джерелами мобілізації коштів зобов'язання поділяються на залучені та запозичені.

Як стверджує Л. О. Примостка, «залучені кошти – це зобов'язання банку перед вкладниками, котрі надали свої вільні грошові кошти для зберігання на певних умовах.» [1, с. 79]. А. М. Герасимович, вважає, що залучені кошти – це кошти, мобілізовані банком самостійно [8, с. 56]. Вони займають найбільшу частину в структурі зобов'язань банку і є основним джерелом поповнення ресурсів.

В свою чергу, запозичені кошти – це кошти позичені банком на фінансовому ринку. Вчені окремо виділяють субординований борг, як особливий вид запозичених коштів. Оскільки за своєю сутністю такий вид ресурсів є зобов'язанням, але включається до складу регулятивного капіталу при його розрахунку і вираховується з загального обсягу зобов'язань [8, с. 56]. Згідно «Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» субординований борг - це звичайні не забезпечені банком боргові капітальні інструменти (складові елементи капіталу), які відповідно до договору не можуть бути взяті з банку раніше п'яти років, а у випадку банкрутства чи ліквідації повертаються інвестору після погашення претензій усіх інших кредиторів [11].

Розглянемо складові залучених і запозичених зобов'язань (рис. 1.3)

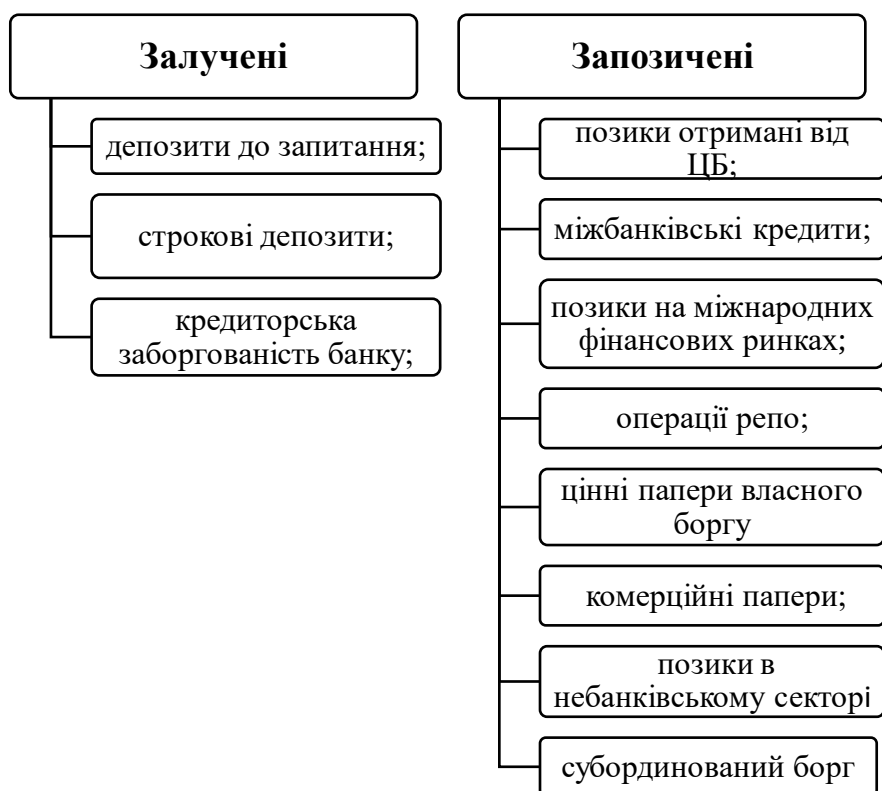

Рисунок 1.3 – Складові залучених і запозичених зобов’язань

Джерело: побудовано автором на основі [1 с.,111; 8, с. 61]

Детальну характеристику визначених складових зобов’язань банку розглянемо в розділі 1.2 та 1.3 цієї роботи нижче.

У банківській практиці залучені кошти називають також депозитними зобов’язаннями, а запозичені – недепозитними. Визначимо основні властивості за якими вони відрізняються (табл. 1.2)

Таблиця 1.2 – Відмінності залучених і запозичених коштів

Ознаки	Залучені кошти (Депозитні)	Запозичені кошти (Недепозитні)
1	2	3
Характер формування коштів	неперсональний характер, тобто здобуваються на ринку під впливом попиту та пропозиції на конкурентній основі;	персональний характер, тобто асоціюються з конкретним клієнтом;
Терміни користування коштами	відсутність гарантованого строку знаходження коштів у банку для деяких видів (залишки на рахунках; депозити до запитання);	визначений термін, під час якого банк має можливість використовувати кошти;

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
Сума залучення/запозичення	можуть залучатися як великі суми коштів, так і мінімального розміру;	значні суми коштів;
Плата за користування	мінімальна плата (проценти);	більш високий рівень плати;
Ініціатор формування коштів	клієнт (фізична, юридична особа);	банк;
Розмір банку	великі, середні і малі банки;	переважно великі банки;
Сторона, що визначає суму та строки знаходження коштів у банку	клієнт (фізична, юридична особа);	банк

Джерело: побудовано автором на основі [3, с. 70; 12, с.59]

Повертаючись до класифікації зобов'язань (див. рисунок А.1 Додатку А), бачимо, що виділяють також керовані та некеровані ресурси. Такий поділ ґрунтується на строках розміщення коштів, тобто тих строках, впродовж яких банк може використовувати залучені чи запозичені зобов'язання. Таким чином, до керованих ресурсів відносяться строкові депозити та отримані міжбанківські кредити з фіксованим терміном погашення, а до некерованих – депозити до запитання, залишки на розрахункових, поточних, бюджетних рахунках клієнтів, кошти на коррахунках Лоро, кредиторська заборгованість банку[12, с. 59].

За строком користування виділяють депозити до запитання – кошти, які клієнт може в будь-який момент вилучити з банку і строкові – депозити що залучаються на встановлений термін.

За можливістю для банку втратити ресурси виділяють мінливі, поточні і стабільні зобов'язання.

Поточні зобов'язання («гарячі гроші») – кошти, які можуть бути виведені з рахунків без попереднього повідомлення і які чутливо реагують на зміни процентних ставок на ринку. До них відносяться міжбанківські кредити без фіксованого строку погашення і отримані кредити «овернайт».

Мінливі зобов'язання включають кошти, значна частина яких, доступна для вилучення з банку у будь-який момент, але при цьому певна сума коштів залишається на рахунках. До них входять кошти до запитання фізичних та

юридичних осіб, кошти бюджету та позабюджетних фондів, рахунки «Лоро», кредиторська заборгованість та транзитні рахунки.

Стабільні зобов'язання – джерела коштів, за якими існує мінімальна ймовірність дострокового відпливу грошей. До них відносяться: ощадні рахунки, депозитні сертифікати, строкові рахунки, недепозитні джерела коштів з фіксованими строками погашення, кошти від продажу цінних паперів [8, с. 456].

Залежно від можливості прогнозування зміни обсягів зобов'язань виділяють прогнозовані зобов'язання, до яких відносяться міжбанківські кредити, депозити до запитання та непередбачувані, які включають строкові депозити, кошти від емісії боргових зобов'язань.

Зобов'язання становлять найбільшу частину ресурсів банку, тому доцільним є дослідження процесу управління зобов'язаннями.

Довгань М.Ж визначає управління банківськими зобов'язаннями як «діяльність з формування та оптимізації структури пасивів банків за рахунок залучення грошових коштів фізичних і юридичних осіб, у тому числі й інших банків, спрямована на підтримку ліквідності як окремих банків, так і банківської системи загалом». Іншими словами, управління банківськими зобов'язаннями – це діяльність щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів, визначення розміру і відповідної структури джерел грошових коштів, відповідно планів щодо їх розміщення [13, с. 54].

Існує два рівні управління зобов'язаннями банку:

- 1) державний рівень;
- 2) рівень комерційного банку.

Управління на державному рівні здійснюється через НБУ з використанням різних фінансових інструментів – надання кредитів Національним банком України державним і приватним банкам, відсоткова політика НБУ, операції на відкритому ринку, встановлення економічних нормативів, яких повинен дотримуватися банк.

При управлінні зобов'язаннями на рівні комерційного банку, останній розробляє плани, в яких прогнозуються надходження та вилучення вкладів. При

цьому беруться до уваги загальні економічні умови, сезонність, коливання відсоткових ставок, потреби клієнтів у коштах [14, с. 49].

Управління зобов'язаннями супроводжується виконанням банком наступних завдань:

- дотримуватися економічних нормативів, встановлених НБУ (нормативів ліквідності і обов'язкового резервування);
- забезпечувати реалізацію депозитної політики банку;
- підтримувати структуру пасивів (коефіцієнт фінансового важеля) на рівні, який відповідає стратегічним цілям банку;
- використовувати підходи до управління зобов'язаннями, які дозволяють їм ефективно управляти своїм ризиком ліквідності;
- застосовувати інструменти управління зобов'язаннями банку, які дозволяють їм ефективно управляти своїми ризиками та доходами в умовах мінливого фінансового ринку;
- забезпечувати відповідність обсягів і структури зобов'язань обсягам і структурі активних операцій, беручи до уваги стратегію інтегрованого управління активами і пасивами банку [15, с. 644];
- не допускати наявності в банку коштів, які не приносять прибутку, крім тих, які забезпечують формування обов'язкових резервів;
- підтримувати певне співвідношення між власними і залученими коштами;
- забезпечувати отримання банком прибутку через залучення якомога «дешевших» ресурсів;
- в процесі організації депозитних операцій більше концентруватися на строкових депозитах, щоб забезпечити достатній рівень ліквідності балансу банку;
- слідкувати за тим, щоб резерви вільних (не залучених в активні операції) коштів на депозитних рахунках були мінімальними (резерв вільних банківських ресурсів розраховується як різниця між залишками коштів на поточних та інших депозитних рахунках і обсягом позичкової заборгованості);

- розробляти та впроваджувати нові банківські послуги, а також підвищувати якість обслуговування клієнтів, щоб залучити вільні грошові кошти [8, с. 50].

Отже, управління банківськими зобов'язаннями спрямоване на забезпечення стабільності банку, його прибутковості, ефективної системи ризик менеджменту та підтримання достатнього рівня ліквідності. Крім того банк повинен підтримувати оптимальне співвідношення між залученими та запозиченими ресурсами, проте більшу увагу зосереджувати саме на залучених коштах, які є традиційними для банківської діяльності.

1.2 Характеристика залучених ресурсів банку та методи їх управління

Залучені ресурси становлять найбільшу частину пасивів банку. Вони складаються з депозитів до запитання (на вимогу), строкових депозитів і кредиторської заборгованості банку.

В економічній літературі всі залучені кошти називають депозитами, тому доцільно дослідити визначення даного поняття та його класифікацію.

Згідно ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність», депозит (вклад) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [5].

В світовій практиці депозити поділяють на основні (стержневі) та летючі.

Основні (стержневі) депозити становлять сталу основу фінансових ресурсів банку. Зазвичай, вони базуються на довгострокових відносинах з клієнтами, і майже не піддані впливу коливань процентних ставок.

Летючі депозити - це грошові вклади, які залучаються до банку завдяки вигідним умовам, і тому вони можуть швидко "відлетіти", коли умови змінюються

та ставка за депозитом стає менш вигідною. Висока питома вага таких депозитів робить банк залежним від тенденцій грошового ринку [12, с. 58].

В Україні, застосовується широка класифікація депозитів, вчені поділяють їх: за економічним змістом; за строком користування; за валютою, в якій номінований депозит; за категоріями вкладників, за формою визначення вкладника; за резидентністю; за цільовим призначенням; за способом юридичного оформлення; за формою вилучення та нарахування відсотків; за режимом функціонування; за методом нарахування відсотків, за терміном нарахування відсотків і за формою зберігання вкладів. (див. Таблиця Б.1 Додатку Б).

В економічній літературі найчастіше зустрічається поділ депозитів на депозити до запитання (на вимогу) і строкові.

Депозити до запитання для банку є найдешевшими залученими ресурсами серед платних ресурсів. До них відносять: залишки на поточних рахунках клієнтів; кошти місцевих бюджетів та позабюджетних фондів; кошти на коррахунках інших банків (рахунках ЛОРО); кошти в розрахунках (невикористані залишки по акредитивах, лімітованих чекових книжках, кошти замовників на спеціальних рахунках при розрахунках по капітальних вкладеннях у цілому за об'єкт); вклади фізичних та юридичних осіб до запитання. Депозити до запитання – це кошти, розміщені на поточних рахунках клієнтів у банку які вкладники використовують для здійснення поточних платежів. Клієнт може в будь-який момент зняти ці кошти за власним бажанням через видачу готівки, оплату чеків або векселів, виконання платіжних доручень. Недоліком вкладів до запитання є їхня нестабільність, що обмежує можливість їх використання банком для здійснення кредитування та інвестування, тому для власників поточних рахунків банк сплачує низький відсоток за депозитами або не сплачує взагалі [2, с. 50].

Строкові депозити являють собою грошові кошти, які розміщуються в банку на чітко визначений термін і можуть бути вилучені за закінченням цього терміну або після попереднього повідомлення банку за певний період. Вони включають в себе депозити від юридичних та фізичних осіб. Для банку є вигідним залучення строкових депозитів, тому що вони стабільніші і дають змогу розпоряджатися ними

протягом тривалого терміну. Саме строкові депозити надають можливість банку кредитувати на довші періоди, проте за ними сплачується вищий процент, і як наслідок, зростають процентні витрати, що є негативною рисою [8, с. 62-63].

Особливою формою депозитів є вклади в банківських металах. До металів, які пропонуються банками для укладання депозитного договору належать золото і срібло. Такі вклади характеризуються високою надійністю і прибутковістю, до того ж збереження коштів на депозитах в банківських металах є одним з найкращих способів захистити свої заощадження від інфляції. Адже у періоди політичної та економічної нестабільності вартість грошей значно знижується, тоді як ціни на банківські метали, навпаки зростають [9, с. 269]. Проте такий спосіб зберігання вкладів має й певні недоліки, головний з яких полягає в тому, що Фонд гарантування вкладів не здійснює відшкодування коштів закладами у банківських металах, згідно ч. 4 статті 26 Закону України «Про систему гарантування вкладу фізичних осіб» [10]. Тобто у випадку визнання банку неплатоспроможним вкладники ризикують втратити як тіло депозиту, так і відсотки за ним. Тому при виборі форми вкладання коштів: грошової (строкові депозити, вклади до запитання), чи депозиту в банківських металах (золото, срібло), вкладник повинен враховувати такі фактори як ризик інфляції, прибутковість та рівень надійності і стабільності банку. Слід зазначити, що депозити в банківських металах не користуються великою популярністю в Україні, адже є досить незвичним способом вкладання коштів, а тому значно поступають більш традиційній – грошовій формі вкладу.

Ще однією складовою залучених ресурсів є кредиторська заборгованість банку, яка включає заборгованість за податками до бюджету, позабюджетним фондам, працівникам банку та іншу кредиторську заборгованість.

Для забезпечення бажаної структури, обсягів та рівня витрат за зобов'язаннями банки використовують різні методи управління зобов'язаннями, які в цілому поділяються на дві групи: цінові та нецінові методи [1, с. 102].

Базовою характеристикою цінових методів є використання відсоткової ставки за депозитами як головного засобу в конкурентній боротьбі за вільні

грошові кошти потенційних і наявних клієнтів. Для залучення додаткових ресурсів, банк підвищує депозитну ставку а в ситуації, коли він перенасичений ресурсами, або відсутні пріоритетні напрями їх розміщення, відсоткову ставку за депозитами знижують або залишають без змін.

Сутність нецінових методів управління залученими коштами банку полягає у застосуванні різноманітних підходів до заохочення клієнтів, які безпосередньо не пов'язані зі зміною депозитних ставок [1, с 102] (див. рис. 1.4).

підвищення рівня і комплексність обслуговування;	реклама;	розширення спектра пропонуваного банком рахунків та послуг;
надання додаткових безкоштовних послуг;	розташування філій у місцях, максимально наближених до клієнтів;	пристосування графіка роботи до потреб клієнтів;
встановлення банкоматів в громадських місцях;	безкоштовне розсилання виписок з рахунків;	відкриття депозитів новонародженим як подарунок від банку;
обладнання безкоштовних автомобільних стоянок біля банку;	проведення безготівкових розрахунків за допомогою пластикових карток;	надсилання клієнтам привітань і подарунків до свят від імені керівництва банку

Рисунок 1.4 – Нецінові методи управління залученими зобов'язаннями

Джерело: побудовано автором на основі: [1, с. 102-103]

Основою нецінових методів управління є маркетингові дослідження певного сегмента ринку, який обслуговується банком, особлива увага приділяється дослідженню потреб клієнтів, розробці нових фінансових інструментів та операцій.

Розглянемо основні переваги та недоліки цінових і нецінових методів управління залученими зобов'язаннями і визначимо доцільність використання зазначених методів у банку (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Переваги та недоліки цінових і нецінових методів управління залученими зобов’язаннями

	Цінові методи	Нецінові методи
Переваги	▪ простота методу; ▪ менш витратний метод порівняно з неціновим; ▪ відчутний вплив на обсяги залучених ресурсів;	▪ сприяння перебудові структури управління і цілей банку; ▪ підвищення конкурентоспроможності банку ▪ формування позитивного іміджу банку; ▪ підвищення якості банківських продуктів і послуг; ▪ спроможність ефективно діяти в довгостроковій перспективі;
Недоліки	▪ підвищення депозитної ставки призводить до зростання обсягів залучених ресурсів, але водночас спричиняє збільшення процентних витрат. ▪ складність прогнозування притоку/відтоку залучених ресурсів при зміні відсоткової ставки;	▪ більш витратний метод порівняно з ціновим; ▪ відсутність повноцінного впливу на обсяги залучених ресурсів на депозитні рахунки.

Джерело: складено автором на основі [16, с. 46; 17, с. 230-231]

Дослідивши основні переваги і недоліки методів управління зобов’язаннями, подані в таблиці 1.3, варто зазначити, що цінові методи мають більш відчутний вплив на обсяг залучених ресурсів і менші витрати, на відміну від нецінових, тоді як останні впливають на позицію банку на ринку банківських послуг, на його імідж та конкурентоспроможність.

Тому, при виборі методу управління залученими коштами, банк повинен порівнювати витрати, пов’язані з підвищенням відсоткової ставки за депозитами з витратами, які будуть супроводжувати впровадження нецінових прийомів, а також важливо враховувати пріоритетні напрямки, на яких банк концентрується в даний момент. Наприклад, чи зосереджує він увагу на збільшенні депозитної бази, чи поліпшенні свого іміджу. Слід зауважити, що на практиці можливе одночасне використання обох методів.

Українські банки віддають перевагу ціновим методам управління. Це пов’язано з тим, що депозитні ставки не регулюються централізовано, а встановлюються самостійно менеджментом банку, виходячи з власних потреб в

залученні коштів. Тому очевидно, що депозитні ставки суттєво відрізняються між собою не лише в динаміці, а й від банку до банку [1, с. 104].

Залежно від виду депозитного рахунку, терміну розміщення коштів на депозиті і суми вкладу, банки встановлюють різні ставки. Ціни на депозитні зобов'язання банку формуються на основі аналізу відношення між процентною ставкою за депозитом і витратами банку на обслуговування кожного виду депозитних рахунків. У випадку значних операційних витрат банку, таких як обслуговування розрахункового рахунку клієнта, ставка може бути низькою або банк взагалі не виплачуватиме відсотки.

Іноді витрати на обслуговування депозиту переносяться на клієнта, через встановлення фіксованої комісійної винагороди за кожну операцію, а відсотки виплачуються за залишком коштів на рахунку клієнта [18, с. 10].

Варто додати, що надійні банки можуть собі дозволити пропонувати нижчі процентні ставки за депозитами, оскільки вони мають високий рівень довіри з боку вкладників. Маловідомі банки, навпаки, повинні пропонувати більш високі ставки, щоб залучити вкладників і забезпечити себе ресурсами для здійснення кредитування.

При встановленні депозитної ставки банк повинен враховувати той факт, що власники грошових накопичень розглядають різні можливості для вкладення своїх коштів, такі як підприємницька діяльність, придбання реальних активів (нерухомість, транспортні засоби тощо), купівля цінних паперів, надання позик. Отже, інвестори, при виборі одного з варіантів, прагнуть компенсувати можливі втрати прибутку, який вони могли б отримати, обравши інший варіант. [19, с. 184].

Українські банки встановлюють депозитні ставки, виходячи з рівня облікової ставки НБУ і пропонують клієнтам плаваючу ставку, яка переглядається в разі зміни облікової ставки. Здебільшого депозитна ставка комерційних банків нижча за облікову ставку НБУ. Крім облікової ставки на рівень депозитної ставки впливає також низка інших факторів. (рис. 1.5).

Рисунок 1.5 – Фактори, які впливають на рівень депозитної ставки

Джерело: [18, с. 10]

Отже, на рівень депозитної ставки впливають безліч факторів, які залежать від вимог НБУ, конкуренції на ринку банківських послуг, економічного стану в країні, а також депозитної політики банку.

Депозитна політика відіграє важливу роль у процесі залучення та управління депозитами.

За словами Жовтуна Є.В «депозитна політика банку – це система заходів, методів та інструментів щодо залучення коштів вкладників (суб'єктів господарювання та домогосподарств) у розмірах, які необхідні для забезпечення формування достатнього рівня депозитної бази, з метою здійснення активних операцій, що дозволяє банку бути конкурентоспроможним на грошовому ринку та отримувати прибуток» [20, с. 80]. Враховуючи, що відсоткова ставка за депозитами є одним з інструментів депозитної політики банку, остання тісно взаємопов'язана з ціновими методами управління. Розглянемо завдання, які ставить перед собою банк при розробці депозитної політики (рис. 1.6).

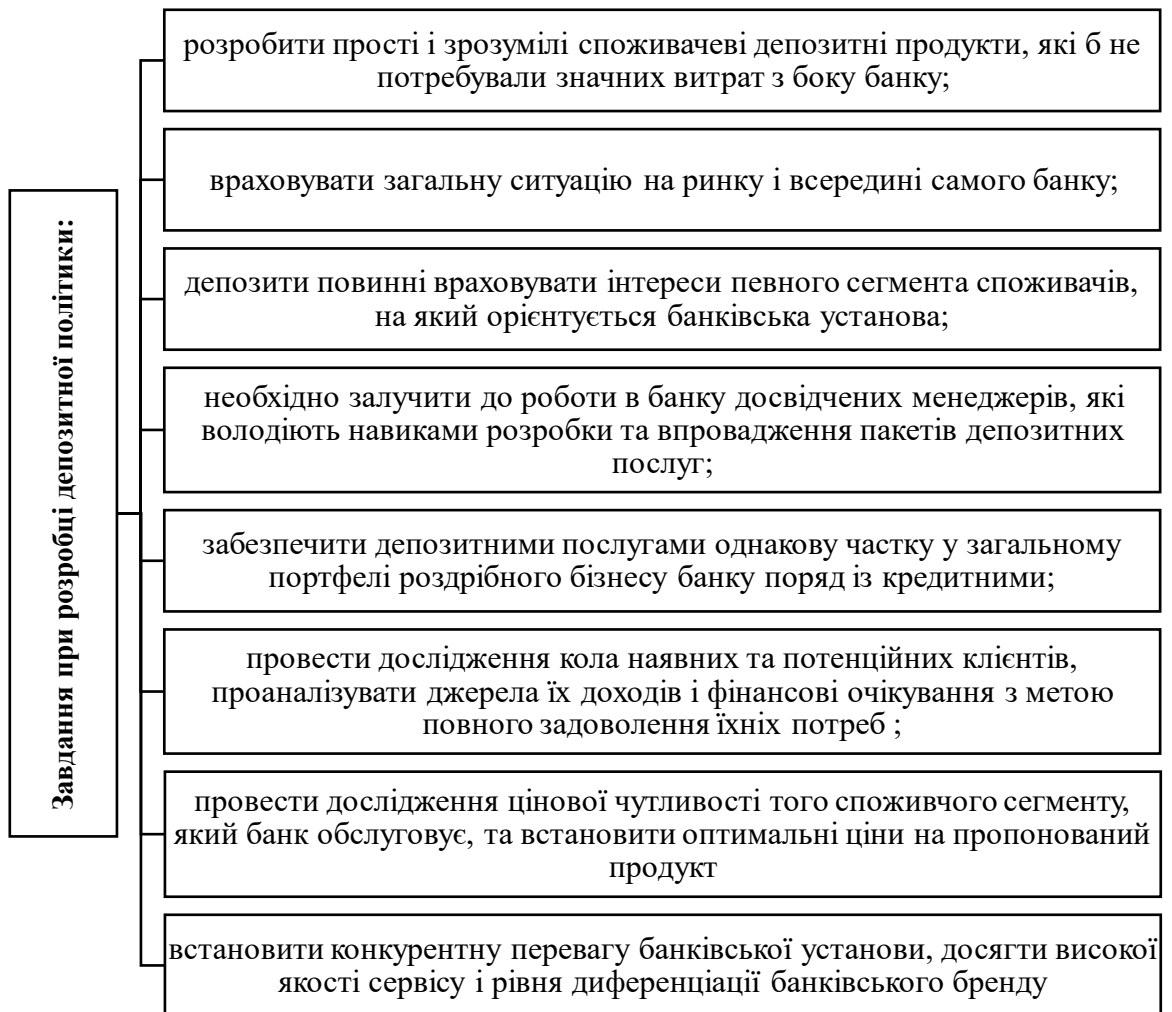

Рисунок 1.6 – Завдання при розробці депозитної політики банку

Джерело:[18, с. 10]

Дослідивши завдання, що представлені на рисунку 1.6., з'ясовано, що основним завданням банку при розробці депозитної політики має стати чітке формулювання того, чому клієнти повинні принести свої заощадження у конкретний банк [18, с. 11].

При формуванні залучених ресурсів банк повинен враховувати потреби клієнтів, а також власні потреби в коштах, розробляти ефективну депозитну політику, яка буде одночасно чіткою і зрозумілою для споживачів та прибутковою і конкурентоспроможною для банку. Незважаючи на те, що залучені кошти є традиційним джерелом формування ресурсів, банки також використовують запозичені кошти, у разі потреби в додаткових ресурсах і для здійснення інвестиційних операцій, але їхня частка в зобов'язаннях повинна бути меншою за частку залучених коштів.

1.3 Особливості управління запозиченими коштами

Прасолова С. П. і Вовченко О. С. вважають, що «запозичені ресурси — це грошові кошти кредиторів та інвесторів, позичені банком на певних умовах на міжбанківському та фондовому ринках.» Іншими словами, це кошти, які надходять до банку у вигляді позики від інших установ, включно з НБУ, а також через продаж власних боргових зобов'язань на грошовому ринку [2, с. 56]. Як зазначалося в розділі 1.1 вони включають: позики отримані від ЦБ, міжбанківські кредити, позики на міжнародних фінансових ринках, операції репо, цінні папери власного боргу, комерційні папери, позики в небанківському секторі. Розглянемо детальніше кожен з складових.

Отримання позики від центрального банку є привілеєм для комерційного банку, оскільки воно найдешевше серед недепозитних джерел. При видачі позики ЦБ керується обліковою ставкою (ставкою рефінансування) – процентною ставкою ЦБ за операціями кредитування банків шляхом рефінансування їх активних операцій. Переважно, центральний банк видає кредити на короткостроковий період тим банкам, які зазнають тимчасових труднощів щодо мобілізації ресурсів, або для підтримання їхньої ліквідності. Більшість ЦБ обмежують використання цього джерела поповнення ресурсів, встановлюючи певні вимоги і правила [1, с. 111].

НБУ застосовує певні механізми рефінансування комерційних банків (рис. 1.7).

Рисунок 1. 7 – Механізми рефінансування комерційних банків;

Джерело: побудовано автором на основі: [2, с. 59]

Операції на відкритому ринку – це інструмент грошово-кредитної політики держави, який використовується центральним банком для впливу на грошову масу та відсоткові ставки. Сутність цих операцій полягає в тому, що центральний банк купує або продає цінні папери на відкритому ринку, враховуючи здійснення короткострокових операцій з цінними паперами [21, с. 590].

Національний банк України проводить операції на відкритому ринку тільки під забезпечення високоліквідних активів, таких як державні цінні папери, векселі суб'єктів господарювання та казначейські векселі України шляхом здійснення короткострокового та середньострокового рефінансування банків через кількісний або процентний тендер, а також через постійно діючу лінію рефінансування [2, с. 60].

Стабілізаційний кредит – це кредит, який Національний банк України надає банкам, які перебувають у складному фінансовому становищі, тобто в режимі фінансового оздоровлення або банкам, які взяли на себе зобов'язання погасити борг банку, що знаходиться в режимі фінансового оздоровлення. Кредит надається лише в разі забезпечення його ліквідною заставою або гарантією іншої надійної фінансової установи. Заставою можуть бути ліквідні активи банку-позичальника, які перебувають у його власності і не обтяжені іншими зобов'язаннями. Банки не мають права використовувати кошти стабілізаційного кредиту, одержаного від Національного банку України, для видачі кредитів іншим суб'єктам господарювання. [1, с. 114].

Операції на біржовому та позабіржовому ринках з купівлі і продажу державних цінних паперів здійснює Національний банк України щоб регулювати грошово-кредитний ринок, стимулювати міжбанківські операції з державними цінними паперами, казначейськими зобов'язаннями та іншими борговими зобов'язаннями, а також сприяти встановленню котирувальних цін на ці цінні папери. Лише державні цінні папери, які містяться в портфелі НБУ на продаж, можуть брати участь в таких операціях [2, с. 62].

Розглянемо іншу складову залучених зобов'язань, а саме міжбанківські кредити. Міжбанківський кредит – це економічні відносини, що виникають між

банками з метою мобілізації тимчасово вільних коштів для задоволення потреб своїх клієнтів у кредитуванні та забезпечення ліквідності [22, с. 33]. Слід зазначити, що міжбанківське кредитування це відносно безпечний спосіб для банків отримати гроші, але він не позбавлений кредитного ризику.

Міжбанківські кредити надаються на строк, що варіюється від кількох годин до кількох місяців, але переважно, не більше 6 місяців. Загалом, кредитні угоди, які укладаються на міжбанківському ринку бувають трьох видів: одноденні, строкові та безстрокові [1, с. 115].

Позики на міжнародних фінансових ринках доступні лише для великих міжнародних банків. Для місцевих банків існує можливість отримання кредиту лише через взаємодію з тими банками, які на щоденній основі працюють на зазначених ринках [1, с. 115].

Операції РЕПО представляють собою фінансові угоди, що ґрунтуються на домовленості між Національним банком та комерційним банком щодо купівлі — продажу державних цінних паперів на певний термін із зобов'язанням зворотного викупу — продажу їх у визначений термін або на вимогу однієї із сторін за попередньо узгодженою ціною [2, с. 62].

Угоди репо – це вид кредиту на міжбанківському ринку, який подібний до ломбардного кредиту, оскільки передбачає надання кредиту під заставу цінних паперів. Угоди репо застосовуються тоді, коли учасники недостатньо добре знають один одного або виникають сумніви щодо стосовно здатності позичальника виконати свої фінансові зобов'язання [1, с. 116].

Найпопулярнішими цінними паперами, які випускають українські банки є депозитні сертифікати і єврооблігації. Депозитний сертифікат банку (ДС) – це борговий цінний папір банку, який підтверджує факт розміщення у банку певної суми коштів та надає право на одержання внесеної суми і відсотків після закінчення встановленого строку [23, с.45]. Основне призначення депозитних сертифікатів полягає в забезпеченні банків додатковими джерелами ресурсів.

Існує декілька видів зазначених цінних паперів: місцеві депозитні сертифікати, які обертаються лише на внутрішніх ринках; євровалютні депозитні

сертифікати, ощадні ДС, які випускають великі ощадні банки; перевідні ДС, які можна декілька разів перепродавати на вторинному ринку до настання терміну погашення [1, с. 120].

Особливою формою запозичених зобов'язань є єврооблігації, які з кожним роком набувають все більшої популярності. Єврооблігації – це боргові цінні папери, які випускаються в іноземній валюті для залучення коштів на міжнародному ринку.

Комерційні папери — це короткострокові незабезпечені боргові зобов'язання, які мають термін обігу не більше 270 днів. В Україні немає ринку комерційних цінних паперів [1, с. 121].

Позики в небанківському секторі – це позики від небанківських фінансових установ: пенсійних фондів, інвестиційних фондів, страхових компаній, кредитних спілок, взаємних фондів, трастових компаній. Переважно, у таких установах залучено значні кошти, котрі потребують надійних напрямів розміщення. Тимчасово вільні кошти цих учасників ринку можуть вкладатися у високоякісні цінні папери та видаватись у позику надійним клієнтам, якими і є банки [1, с. 122].

Для узагальнення вищесказаного розглянемо переваги і недоліки найпопулярніших джерел запозичення коштів в Україні (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Переваги і недоліки джерел запозичення коштів (недепозитних зобов'язань) банку

Джерело	Переваги	Недоліки
1	2	3
Позика від ЦБ	■ найдешевше джерело запозичення серед недепозитних джерел; ■ низький рівень ризику; ■ допомога з тимчасовими фінансовими труднощами; ■ короткостроковий характер;	■ ЦБ може встановлювати певні обмеження для банків, яким надає позику; [1, с. 111]; ■ Можливість виникнення залежності банку від коштів ЦБ;
Міжбанківські кредити	■ висока надійність повернення позичених коштів; ■ швидкість отримання; ■ можливість залучення на короткостроковий термін.	■ банки-кредитори можуть суттєво впливати на діяльність банків-позичальників;

Продовження таблиці 1.4

1	2	3
		- через організаційні методи обмежується доступ до вільних ресурсів банкам, які мають у них потребу, але не входять до складу відповідної групи; - висока вартість, порівняно з депозитними джерелами запозичення [24, с. 133-134];
Депозитні сертифікати	- фіксована процентна ставка на весь термін дії сертифіката; - цінний папір, який можна використати як заставу по кредиту; - підлягає гарантуванню Фондом гарантування вкладів;	- конкуренція на ринку депозитних сертифікатів може змусити банки підвищувати процентні ставки; - фіксований термін дії; - немає можливості дострокового зняття коштів [25. с. 226];
Єврооблігації	- висока надійність; - довгостроковість погашення; - можливість залучення значних обсягів коштів; - висока ліквідність; - доступ до міжнародних фінансових ринків	- ризик виникнення непередбачуваних обставин; - висока вартість обслуговування (комісія брокерів і біржі) - залежність емітента від валюти, у якій випущено облігації - збільшення залежності від зовнішніх ринків[31, с. 568]
Операції РЕПО	- низький кредитний ризик (оскільки такий інструмент є забезпеченим); - висока гнучкість (такі його властивості, як обсяг, строковість, частота, відсоткова ставка, система реалізації встановлюється з урахуванням умов, які склалися на ринку); - висока ліквідність[26, с. 55].	- будь-яка зі сторін може порушити умови договору. Причинами цього може бути низька ділова репутація або банкрутство якогось із контрагентів; - існує можливість швидкої і непередбаченої зміни ринкової ціни активу. При зростанні вартості активу покупець цінних паперів, який надає кредит, може вигідно продати облігації на ринку самостійно й порушити цим умови угоди. При зниженні вартості активу першочерговий продавець може не використати своє право на викуп і цим також порушити умови.[27].

Джерело: побудовано автором на основі: [1; 24 - 27; 31]

Ґрунтовно дослідивши джерела запозичення коштів, відмітимо, що кожне недепозитне джерело запозичення має як суттєві переваги так і недоліки. Немає єдиного джерела, яке було б універсальним для всіх банків. Відповідно, при виборі найбільш прийняттого недепозитного джерела формування ресурсів, банк повинен враховувати певний ряд факторів (рис. 1.8).

Рисунок 1.8 – Фактори, що впливають на вибір недепозитних джерел запозичення

Джерело: побудовано автором на основі [1, с. 122]

З рисунку 1.8 встановлюємо, що банк обирає недепозитне джерело, виходячи зі своїх можливостей і потреб.

Отже банки використовують запозичені кошти для поповнення ресурсної бази, коли не вистачає депозитних коштів. Обсяг запозичених ресурсів повинен бути меншим за обсяг залучених. Таким чином з метою підвищення ефективності управління зобов'язаннями банку необхідно провести подальший їх аналіз на прикладі АТ «Ощадбанк», дослідити структуру, проаналізувати динаміку зобов'язань, визначити питому вагу залучених і запозичених коштів банку за звітні періоди, а також розглянути депозитну потітику.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК»

2.1 Дослідження загального стану зобов'язань АТ «Ощадбанк»

АТ «Ощадбанк» відноситься до системно важливих банків України. Організаційно-правова форма АТ «Ощадбанк» – приватне акціонерне товариство. Засновником і єдиним акціонерним власником, якому належить 100% акцій в статутному капіталі банку є держава в особі Кабінету Міністрів. КМУ виконує функції вищого органу банку, а також здійснює управління корпоративними правами банку.

Станом на кінець першого півріччя 2023 року він займає друге місце серед банків України за розміром активів і депозитів та перше місце за обсягом наданих кредитів. Незважаючи на початок повномасштабного вторгнення з боку росії, через що була тимчасово призупинена діяльність 57 відділень у зв'язку з активними бойовими діями і загрозою життю працівників та клієнтів і відповідно втратою доходів, банк утримує позиції найбільшого в Україні банку за кількістю відділень. Станом на кінець 2022 року мережа АТ «Ощадбанк» налічує 1 239 установ, в т.ч. 24 філії та 1 158 діючих відділень, не враховуючи 421 установу на тимчасово окупованих з 2014 року територіях Донецької та Луганської областей та 147 відділень, розташованих у населених пунктах України, тимчасово окупованих після повномасштабного вторгнення в 2022 році. Всупереч воєнним діям банк продовжує свою діяльність і оперативно повертається на деокуповані території.[28].

У зв'язку з перебоями електропостачання внаслідок ударів ворога по енергетичній інфраструктурі банківський сектор за ініціатииви НБУ створив спільну мережу системно важливих банків України Power Banking. З 2023 року АТ

«Ощадбанк» став учасником цієї мережі, учасники якої надаватимуть банківські послуги такі як отримання готівки, здійснення платежів, переказів, обмін валют навіть у випадку тривалої відсутності електроенергії. Зокрема, 450 відділень Ощадбанку входять до Power Banking і готові надавати свої послуги за повного блекауту [29].

Наприкінці грудня 2022 року АТ «Ощадбанк» зайняв лідерську позицію у рейтингу «25 провідних банків України під час війни» від інформаційного агентства Financial Club, і довів свою важливу роль як установи критичної інфраструктури під час війни [29].

За своєю бізнес-моделлю АТ «Ощадбанк» є універсальним банком, який фокусується на розширенні роздрібного, мікро-, малого та середнього бізнесу (ММСБ), при цьому зберігає міцні позиції в корпоративному бізнесі [26].

Формування зобов'язань є невід'ємним завданням діяльності для кожного банку. Адже на основі зобов'язань банки здійснюють інвестиційно-кредитну діяльність, котра в результаті формує їхній прибуток.

Розглянемо динаміку зобов'язань Ощадбанку протягом 2019-2023 рр. (рис. 2.1)

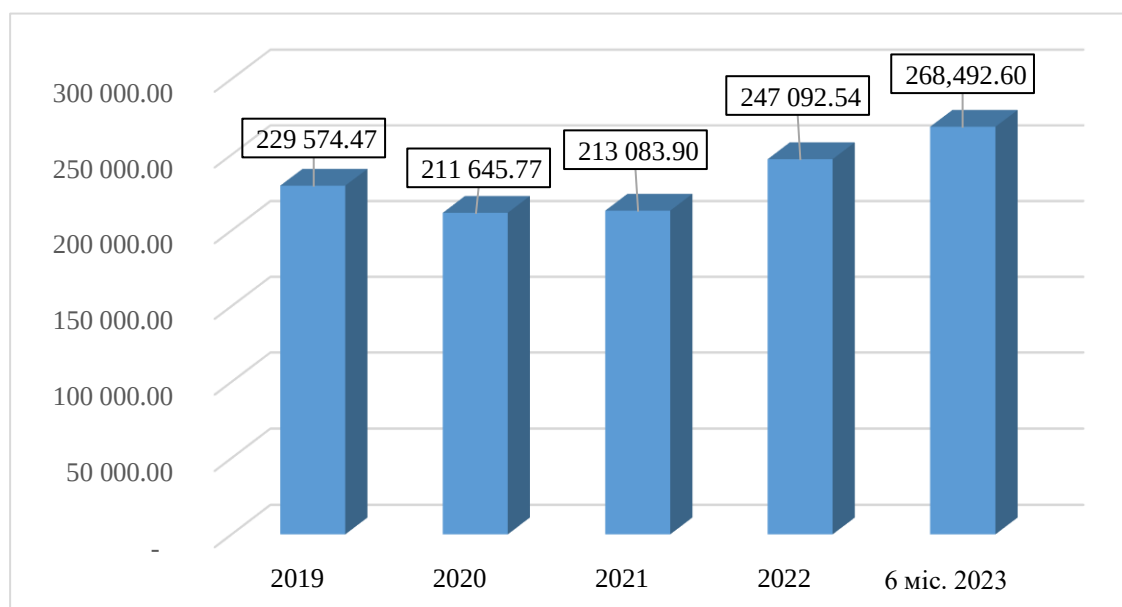

Рисунок 2.1 – Динаміка загального обсягу зобов'язань АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр., млн. грн

Джерело: побудовано автором на основі [28]

З рисунка 2.1. прослідковуємо, що в 2020 році мало місце незначне зниження загальної суми зобов'язань на 7,81%. В першу чергу, це було зумовлене спалахом пандемії коронавірусу, яка призвела до невизначеності та паніки серед населення. Українці не були впевнені в майбутньому, тому вилучали вклади з банків, щоб мати додаткові кошти для покриття поточних витрат, таких як оплата медичних послуг, засобів індивідуального захисту від пандемії та інших. Крім того, у зв'язку з скороченням робочих через тимчасове закриття підприємств, населення не мало додаткових вільних коштів, які можна було використати для вкладу на депозит, що призвело до зменшення попиту на депозити, а також до вилучення вкладів з банку. Проте з 2021 року ситуація поступово покращувалася, зокрема в 2021 році відбулося зростання обсягу зобов'язань на 1 438 127 млн. грн. порівняно з попереднім роком, а в 2022 році – на 34 008,64 млн грн, або ж на 15,96%. Станом на 30.06.2023 року загальний обсяг зобов'язань АТ «Ощадбанк» становив 268 492,60 млн грн, що на 27,70% більше за аналогічний показник попереднього періоду.

Для розуміння, за рахунок чого відбувалося зростання/зниження обсягу зобов'язань АТ «Ощадбанк» розглянемо динаміку в розрізі складових зобов'язань банку, а для аналізу сучасного стану порівняємо дані за 6 місяців 2023 року з аналогічними даними попереднього року (див. таблицю В.1 Додатку В). За даними таблиці В.1 відмітимо, що зростання загального обсягу зобов'язань, в першу чергу, зумовлене щорічним збільшенням коштів клієнтів, тобто депозитної бази. Протягом 2019-2022 рр. даний показник зріс на 15,73%. Проте в 2020 році через пандемію коронавірусу і невизначеність від запровадження карантинних обмежень відбулося скорочення коштів клієнтів на 7,90%. Тому у банку виникла необхідність у пошуку нових ресурсів. Відповідно, залучення коштів відбулося за рахунок коштів банків (кредитів від НБУ та кореспондентських рахунків інших банків). Варто додати, що кредити від НБУ залучалися на умовах рефінансування під заставу цінних паперів. Спостерігаємо, що в 2020 році банк почав отримувати такі кредити, також збільшився обсяг коштів на кореспондентських рахунках інших банків на 266,66 млн грн. У 2021 році тенденція продовжилася, а в 2022 р. зникла

потреба в залученні ресурсів з інших джерел, оскільки стабілізувалися обсяги депозитної бази. Тому банк відмовився від дорогих позик НБУ і не повертався до них до теперішнього часу. Проте обсяг коштів на кореспондентських рахунках інших банків продовжував зростати і з 58,04 млн грн. у 2019 році збільшився до 543,33 млн грн. у 2022 році, тобто у 8,36 разів. За 6 місяців 2023 року бачимо зростання коштів клієнтів на 225,79% та коштів на кореспондентських рахунках інших банків на 30,32%, порівняно з попереднім періодом.

Протягом 2019-2022 рр. спостерігається тенденція до зменшення випущених єврооблігацій на 66,99%, субординованого боргу на 70,91% і відстрочених податкових зобов'язань на 75,34% та інших запозичених коштів на 39,59%. В той час як інші зобов'язання зростали. В 2023 році тенденція продовжилася.

Отже, вважаємо, що, на відміну від пандемії Covid 19, повномасштабна війна в Україні не вплинула на обсяг залучених і запозичених коштів, що свідчить про ефективність управління зобов'язаннями банку.

Розглянемо структуру зобов'язань АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр. (табл. 2.1)

Таблиця 2.1 – Структура зобов'язань АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр., %

Показники	Роки					
	2019	2020	2021	2022	30.06.2022	30.06.2023
Кредити отримані від НБУ	-	2,60	3,40	-	-	-
Кореспондентські рахунки інших банків	0,03	0,15	0,17	0,22	0,05	0,03
Кошти клієнтів	88,05	87,96	89,85	94,68	94,24	96,18
Випущені єврооблігації	7,97	5,55	3,71	2,45	3,16	1,40
Інші запозичені кошти	1,93	2,10	1,32	1,08	0,98	1,10
Інші зобов'язання	0,79	0,92	1,05	1,25	1,14	0,98
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	0,16	0,11	0,08	0,04	0,06	0,04
Субординований борг	1,07	0,60	0,41	0,29	0,36	0,18
Всього зобов'язань	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Проаналізувавши таблицю 2.1, відмітимо, що протягом всього досліджуваного періоду в структурі АТ «Ощадбанк» домінуючу частину займали кошти клієнтів. До того ж, з кожним роком частка таких коштів збільшувалася і з 88,05% у 2019 р. зросла до 94,68% у 2022 р., а станом 30.06.2023 досягла позначки 96,18%.

На другому місці – випущені єврооблігації, питома вага яких з кожним роком зменшувалася, протягом 2019-2022 рр. їхня частка скоротилася на 5,52%, з 7,97% до 2,45%. А станом на 30.06.2023 випущені єврооблігації займали 1,40% від загального обсягу зобов'язань.

Інші складові мають досить низькі частки, які змінювались протягом всього досліджуваного періоду. Зокрема, в 2021-2022 рр. досить вагому частку в розмірі 2,60% -3,40% займали кредити отримані від НБУ. В 2022 році в структурі зобов'язань АТ «Ощадбанк» не було зазначених коштів, оскільки банк розрахувався за своїми зобов'язаннями з центральним банком, вирішив відмовитися від дорогого рефінансування від Національного банку України і почав активніше залучати кошти клієнтів, тобто депозити.

Протягом 2019-2023 рр. кошти клієнтів переважали над кредитами НБУ, що свідчить про відсутність залежності банку від дорогого рефінансування НБУ.

Питома вага інших запозичених коштів становила незначну частку і займала від 1,08% до 2,10% протягом всього досліджуваного періоду. Слід зауважити, що інші запозичені кошти АТ «Ощадбанк» включають в себе кредити, отримані від міжнародних фінансових установ та інших організацій. Зокрема, протягом всього досліджуваного періоду банк отримував кредити від Європейського інвестиційного банку для підтримки малого і середнього бізнесу, впродовж 2020-2022 рр. одержував позики від Фонду розвитку підприємництва. Також АТ «Ощадбанк» користувався позиками від Німецько-Українського фонду, ПрАТ "УКРФІНЖИТЛО" та франко-німецької групи фінансових послуг ODDO BHF AKTIENGESELLSCHAFT, але не на постійній основі, а в межах окремих років. Це свідчить про активну співпрацю банку з міжнародними партнерами. Так, нещодавно він прийняв участь у реалізації грантової ініціативи з підтримки

українського бізнесу, профінансованої урядом Німеччини. Разом з АТ «Ощадбанк» та German Sparkassenstiftung учасниками реалізації проєкту були Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) та Фонд розвитку підприємництва (ФРП) [29].

Частка інших зобов'язань в структурі загального обсягу зобов'язань АТ «Ощадбанк» була незначною, але з кожним роком збільшувалася, з 0,79% у 2019 р. зросла до 1,25% в 2022 році. Інші зобов'язання АТ «Ощадбанк» включають в себе резерв під очікувані кредитні збитки за гарантіями та іншими зобов'язаннями кредитного характеру і кредиторську заборгованість банку. В свою чергу кредиторська заборгованість складається з зобов'язань з оренди, нарахувань під невикористані відпустки, нарахованої премії та заробітної плати, нарахованих авансів, податків до сплати, крім податку на прибуток та інших зобов'язань.

Частки субординованого боргу та відстрочених зобов'язань з податку на прибуток протягом всього досліджуваного періоду зменшувалися і мали мінімальні значення, що складали не більше 1%. Зокрема, субординований борг зменшився з 1,07% у 2019 р. до 0,29% у 2022р., а відстрочені податкові зобов'язання скоротилися з 0,16% до 0,04%.

Для визначення питомої ваги залучених і запозичених коштів в загальній структурі зобов'язань АТ «Ощадбанк» дослідимо які складові відносяться до залучених зобов'язань, а які до запозичених (див. таблицю Д.1 Додатку Д). З таблиці Д.1 бачимо, що залучені кошти банку включають кошти клієнтів, кореспондентські рахунки інших банків, інші зобов'язання та відстрочені зобов'язання з податку на прибуток, натомість запозичені кошти містять в собі кредити отримані від НБУ, випущені єврооблігації, інші запозичені кошти та субординований борг.

Розглянемо структуру залучених та запозичених коштів протягом 2019-2023 рр., визначимо вагомість кожної зі складових зобов'язань банку та з'ясуємо яким коштам банк віддає перевагу, а які займають мінімальну частку. (табл. 2.2, табл. 2.3).

Таблиця 2.2 – Структура залучених коштів АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр., %

Показник/Рік	2019	2020	2021	2022	30.06.2022	30.06 2023
Кошти клієнтів	99,09	98,79	98,66	98,48	98,76	98,87
Кореспондентські рахунки інших банків	0,03	0,17	0,19	0,23	0,05	0,12
Інші зобов'язання	0,89	1,03	1,16	1,30	1,20	1,01
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	0,18%	0,12%	0,09%	0,04%	0,07%	0,04%
Загалом залучених зобов'язань	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: побудовано автором на основі [28]

З таблиці 2.2 видно, що протягом 2019-2023 рр. найбільшу питому вагу серед залучених зобов'язань займали кошти клієнтів, які становили 98-99% за весь досліджуваний період. Інші зобов'язання становили в середньому 1,1% за весь досліджуваний період, а кореспондентські рахунки інших банків не займали навіть 0,5% від обсягу всіх залучених коштів, хоча їхня частка з кожним роком збільшувалася, з 0,03% у 2019 зросла до 0,23% у 2022 р. . Найменшу питому вагу протягом всього досліджуваного періоду займали відстрочені зобов'язання з податку на прибуток.

Таблиця 2.3 – Структура запозичених коштів АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр., %

Показник/Рік	2019	2020	2021	2022	30.06.2022	30.06 2023
Кредити отримані від НБУ	0,00	23,94	38,46	0,00	0,00	0,00
Випущені єврооблігації	72,64	51,12	41,96	64,04	70,22	52,35
Інші запозичені кошти	17,58	19,38	14,93	28,37	21,81	40,98
Субординований борг	9,77	5,56	4,66	7,59	7,97	6,68
Загалом запозичених зобов'язань	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: побудовано автором на основі [28]

З таблиці 2.3 бачимо, що в структурі запозичених зобов'язань найбільшу питому вагу займали випущені єврооблігації, які протягом досліджуваного періоду

були в межах 40-75% проте за 2019-2022 рр. їх частка скоротилася на 8,60%, а станом на 30.06.2023 рр. становила 52,35%, що на 17,87% менше за аналогічний показник попереднього періоду. В 2020 та 2021 рр. вагому частку в розмірі 23,94% і 38,46%, відповідно становили кредити отримані від НБУ. Питома вага інших запозичених коштів з кожним роком збільшувалася, з 17,58% у 2019 р. зросла до 28,37% у 2022 р. і станом на 30.06.2023 року займала 40,98% від обсягу всіх запозичених коштів. Частка субординованого боргу з 2019 по 2022 рік зменшилася на 2,18%, проте в 2022 спостерігається незначне зростання порівняно з попереднім роком, що пов'язано не зі збільшенням обсягів субординованого боргу, а зі зменшенням в структурі інших показників, зокрема, відсутності кредитів отриманих від НБУ.

На основі таблиці Д.2 Додатку Д дослідимо динаміку залучених і запозичених коштів за досліджуваний період (рис. 2.2)

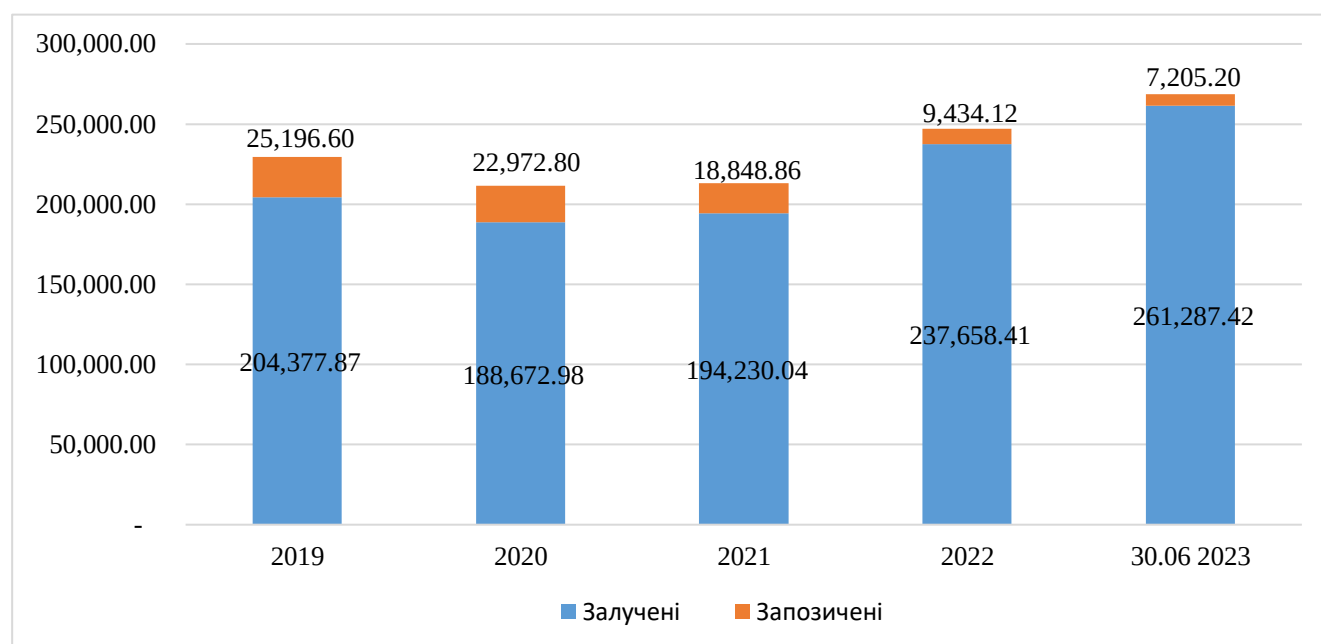

Рисунок 2.2 – Динаміка залучених і запозичених зобов'язань АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі таблиці Д.2 Додатку Д [28]

На основі рисунку 2.2. робимо висновок, що протягом досліджуваного періоду обсяги залучених ресурсів банку збільшилися з 204 377,87 млн грн у 2019 до 237 658,41 млн грн у 2022 р., а станом на 30.06.2023 р. становили 261 287,42 млн.

грн, тоді як обсяги запозичених коштів з кожним роком зменшувалися, з 2019 по 2022 р. скорочення становило 15 762,47 млн грн., а в 2023 показник дорівнював 7 205,20 млн грн., що на 23, 93% менше за значення попереднього періоду. Тобто, банк вирішив обмежити використання запозичених коштів і зосередити більшу увагу на залучених.

Визначимо питому вагу залучених і запозичених коштів у структурі зобов'язань АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр.

Таблиця 2.4 – Структура загального обсягу зобов'язань АТ «Ощадбанк» за джерелами мобілізації коштів протягом 2019-2023 рр., %

Показник	Роки					
	2019	2020	2021	2022	30.06.2022	30.06.2023
Залучені, %	89,02	89,15	91,15	96,18	95,49	97,32
Запозичені, %	10,98	10,85	8,85%	3,82	4,51	2,68
Загалом зобов'язань, %	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: складено автором на основі таблиці Д.2 Додатку Д [28]

Проаналізувавши дані таблиці 2.4 відмітимо, що банк віддає перевагу залученим коштам перед запозиченими, що є традиційним для банківської діяльності. Питома вага залучених коштів збільшилася з 89,02% у 2019 р. до 96,18% у 2022 р. Частка запозичених коштів протягом 2019-2022 рр. була не більше 11%, а станом на 30.06.2023 року становила 2,68%.

Отже, протягом 2019-2023 рр. АТ «Ощадбанк» формував свої зобов'язання як за рахунок залучених, так і за рахунок запозичених коштів. Серед залучених ресурсів переважали кошти клієнтів, тобто депозити а серед запозичених – випущені єврооблігації. З огляду на те, що основну частину зобов'язань традиційно становили залучені кошти, доцільно провести їх детальний аналіз і зосередити більшу увагу на коштах клієнтів, які впродовж 2019-2023 рр складали основу всіх зобов'язань банку.

2.2 Аналіз депозитних ресурсів АТ «Ощадбанк»

Традиційним джерелом формування ресурсів банку є залучені зобов'язання, а саме кошти клієнтів. В структурі АТ «Ощадбанк» переважають залучені зобов'язання, з яких вклади клієнтів, тобто депозити становлять біля 90% від обсягу всіх зобов'язань. Тому, доцільно розглянути динаміку і структуру депозитного портфелю банку за різними ознаками.

На основі таблиці Ж.1 Додатку Ж дослідимо як змінювався обсяг депозитних ресурсів АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр. залежно від строку користування (рис. 2.3).

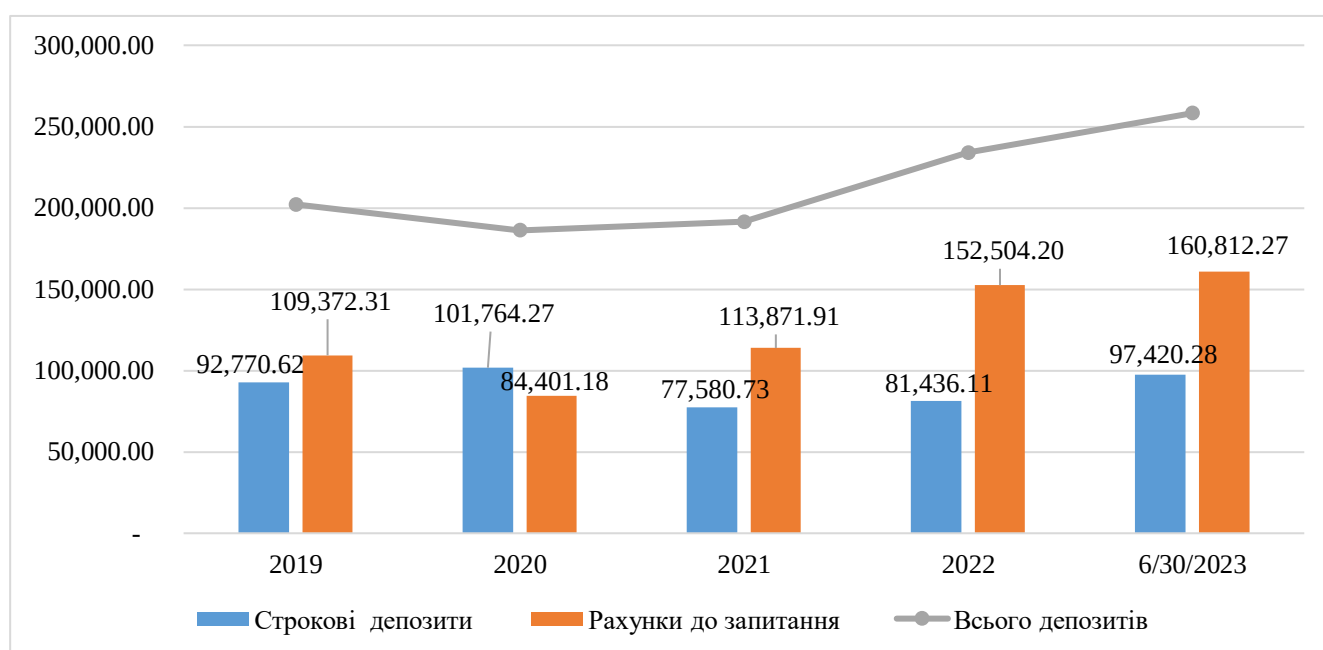

Рисунок 2.3 – Динаміка депозитної бази АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр. за строком користування, млн грн

Джерело : побудовано автором на основі [28]

Проаналізувавши дані рисунку 2.3, спостерігаємо, що обсяги коштів на рахунках до запитання протягом 2019-2022 зросли на 39,44%, в 2023 році тенденція продовжилася і показник становив 160 812,27 млн грн, що на 25,69% більше за значення попереднього періоду. В той же час, обсяги коштів на строкових депозитах впродовж 2019-2022 рр. скоротилися на 12,22%. Але в 2020 р, 2022 р, та в першому півріччі 2023 р, тобто в періоди криз, а саме під час спалаху пандемії

коронавірусу та війни між росією і Україною даний показник збільшувався, порівняно з попередніми періодами. Тобто, незважаючи на те, що строкові депозити є дорожчими за рахунки до запитання, для банку ці кошти, оскільки вони довгострокові і можуть використовуватися для здійснення активних операцій, є більш необхідними. Це означає, що банк забезпечив себе, щоб мати достатньо коштів для видачі кредитів, потреба в яких безумовно виникне під час кризових ситуацій.

Розглянемо структуру депозитної бази АТ «Ощадбанк» за строковістю протягом 2019-2023 рр. (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Структура депозитної бази АТ «Ощадбанк» за строком користування протягом 2019-2023 рр., %

Показник	Роки					
	2019	2020	2021	2022	30.06.2022	30.06.2023
Строкові депозити, %	45,89	54,66	40,52	34,81	35,43	37,73
Рахунки до запитання, %	54,11	45,34	59,48	65,19	64,57	62,27
Всього депозитів, %	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Проаналізувавши таблицю 2.5 з'ясуємо, що в структурі депозитної бази протягом 2019-2023 рр переважали рахунки до запитання, частка яких зросла з 54,11% у 2019 р. до 65,19% у 2022 р., тоді як питома вага строкових депозитів за період з 2019 по 2022 р зменшилася на 11,08%. Така тенденція пояснюється тим, що клієнти банку обережно ставляться до розміщення своїх коштів. Вони не хочуть ризикувати, вкладаючи кошти на визначений строк, і віддають перевагу можливості використовувати кошти в будь-який момент в умовах невизначеності та непередбачуваності. Проте в 2020 році спостерігається зменшення частки рахунків до запитання, що пов'язано з пандемією коронавірусу, через що клієнти почали знімати кошти зі своїх рахунків.

Проаналізуємо склад строкових депозитів і рахунків до запитання досліджуваного банку протягом 2020-2023 рр. (табл. 2.6 і табл. 2.7). Аналіз за 2019 рік не надається, оскільки в звітності банку відсутня дана інформація.

Таблиця 2.6 – Структура строкових депозитів АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2023 рр.

Показник	Роки				
	2020	2021	2022	30.06.2022	30.06.2023
Залишки на строкових депозитах від клієнтів	97,71	97,10	96,92	96,70	97,39
Залишки на інших депозитах від клієнтів	2,29	2,90	3,08	3,30	2,61
Всього строкових депозитів	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: побудовано автором на основі [28]

За даними таблиці 2.6 бачимо, що протягом всього досліджуваного періоду в структурі АТ «Ощадбанк» переважали залишки на строкових депозитах від клієнтів, які займали більше 95%. Проте питома вага залишків на інших депозитах від клієнтів з кожним роком зростала і з 2,29% у 2019 році збільшилась до 3,08% в 2022 році. Варто зауважити, що даний показник включає в себе залишки депозитів клієнтів, термін дії договору яких спливає та за якими клієнти не проводили жодних операцій протягом трьох або більше років.

Таблиця 2.7 Структура депозитів до запитання АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2023 рр.

Показник	Роки				
	2020	2021	2022	30.06.2022	30.06.2023
Залишки на поточних рахунках від клієнтів	97,77	99,82	98,80	99,33	98,50
Залишки на депозитах до запитання від клієнтів	2,23	0,18	1,20	0,67	1,50
Всього депозитів до запитання	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Проаналізувавши таблицю 2.7 спостерігаємо, що протягом всього досліджуваного періоду в структурі депозитів до запитання основну частину займають залишки на поточних рахунках від клієнтів. Станом на 30.06 2023 року вони становили 98,50% від обсягу всіх депозитів на вимогу. Залишки на депозитах

до запитання від клієнтів складають мізерну частину, яка протягом 2020-2023 рр коливалася в межах 0,18%-2,23%.

Розглянемо динаміку депозитного портфелю досліджуваного банку за типом клієнта (рис 2.4).

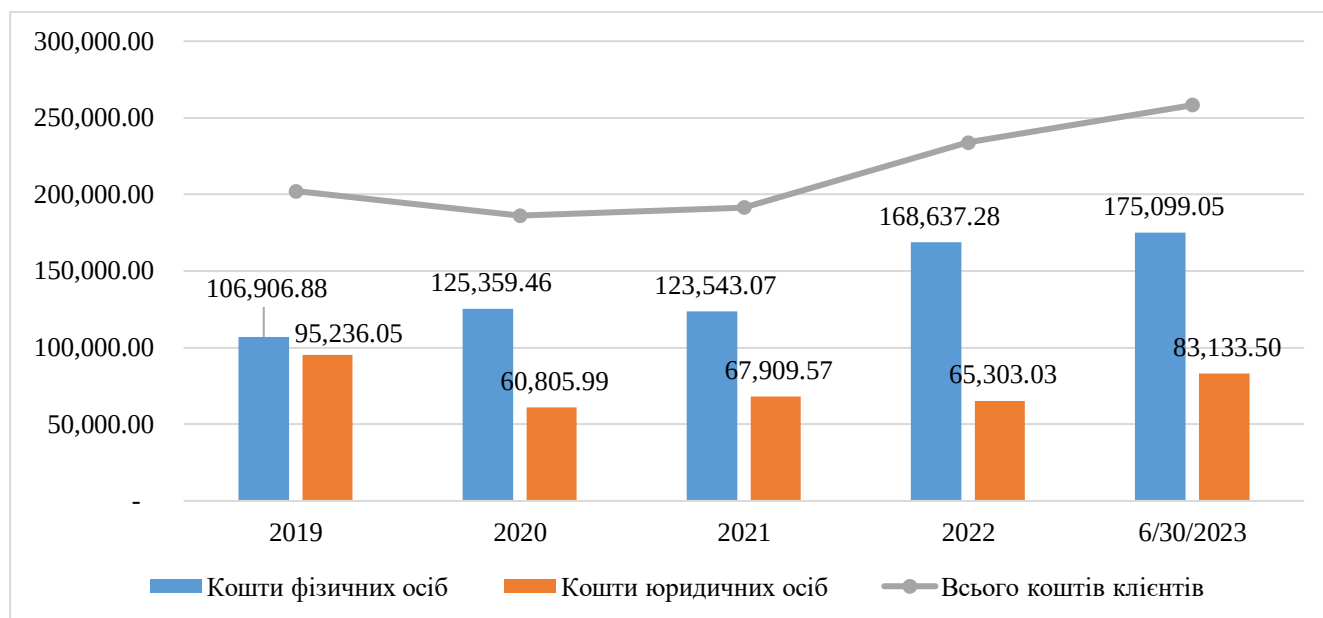

Рисунок 2.4 – Динаміка депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» за типом клієнта протягом 2019-2023 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Проаналізувавши дані, представлені на рисунку 2.4, відмітимо, що протягом досліджуваного періоду спостерігається зростання обсягу коштів, залучених від фізичних осіб. За 2019-2022 рр. показник зріс на 58,74%, а за перше півріччя 2023 року, порівняно з попереднім періодом – на 28,80%.

В той же час, кошти, залучені від юридичних осіб мали нестабільну динаміку: протягом 2019-2022 рр. їх обсяг зменшився на 31,43%, доцільно виділити 2020 рік за який депозити від юридичних осіб скоротилися на 34 430,06 млн грн, або ж на 36,16% порівняно з попереднім роком, причиною такого різкого зменшення стала пандемія коронавірусу, внаслідок якої велика кількість підприємств тимчасово призупинили свою діяльність. Впродовж перших шести місяців 2023 року вклади юридичних осіб порівняно з попереднім періодом зросли на 33,66% (див. таблицю І.1 Додаток І).

Дослідимо структуру депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» за типом клієнта (табл. 2.8)

Таблиця 2.8 – Структура депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» за типом клієнта протягом 2019-2023 рр., %

Показник	Роки					
	2019	2020	2021	2022	30.06.2022	30.06.2023
Кошти фізичних осіб	52,89	67,34	64,53	72,09	68,61	67,81
Кошти юридичних осіб	47,11	32,66	35,47	27,91	31,39	32,19
Всього коштів клієнтів	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Проаналізувавши таблицю 2.8 визначаємо, що протягом всього досліджуваного періоду в структурі залучених зобов'язань банку більшу частину становили кошти від фізичних осіб. Їхня частка збільшилася з 52,89% у 2019 р. до 72,09% 2022 р., а за перше півріччя 2023 р. навпаки зменшилася на 0,80% порівняно з попереднім періодом, проте скорочення несуттєве і до кінця року ситуація ще може змінитися. Частка коштів залучених від юридичних осіб зменшилася на 19,20% протягом 2019-2022 рр. і в 2022 році становила 27,91%. В 2023 році спостерігається аналогічна тенденція як з коштами фізичних осіб.

Розглянемо структуру депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» за галузями економіки протягом 2019-2023 рр.

Таблиця 2.9 – Структура депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» за галузями економіки протягом 2019-2023 рр., %

Сектор економіки	Роки					
	2019	2020	2021	2022	30.06.22	30.06.23
1	2	3	4	5	6	7
Фізичні особи	52,89	67,34	64,53	72,09	68,61	67,81
Нафтогазова та хімічна промисловість	22,23	3,63	4,19	0,46	1,40	3,66
Органи державного управління та місцевого самоврядування	6,13	0,73	0,66	1,70	1,31	1,43
Енергетика	3,27	4,97	9,14	6,25	6,48	5,88
Сільське господарство	2,51	4,10	3,91	3,35	3,44	4,10
Послуги	2,25	2,21	2,29	2,34	1,94	2,30
Торгівля	2,22	3,88	3,94	3,76	3,39	3,37
Фінансові послуги	1,71	2,07	1,28	1,12	3,37	1,23
Транспорт	1,30	2,62	1,56	1,07	1,86	2,81

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5	6	7
Будівництво та нерухомість	1,10	1,85	2,20	1,73	1,24	1,50
Медіа та зв'язок	1,10	1,65	1,76	0,77	1,26	1,16
Гірничодобувна та металургійна промисловість	0,85	0,30	0,66	0,33	0,26	0,34
Машинобудування	0,53	0,85	0,85	1,04	0,66	0,65
Виробництво промислових та товарів народного споживання	0,48	0,68	0,59	0,57	0,51	0,52
Виробництво і переробка харчових продуктів та напоїв	0,36	0,46	0,19	0,59	0,33	0,50
Видавнича діяльність	0,05	0,06	0,04	0,03	0,04	0,03
Інші	1,05	2,60	2,56	2,80	3,89	2,71
Всього рахунків клієнтів	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: Побудовано автором на основі [28]

Аналіз таблиці 2.9 показав, що в структурі депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» протягом всього досліджуваного періоду найбільшу питому займали кошти фізичних осіб. В 2022 році їх частка становила 72,09%, а за перше півріччя 2023 – 67,81%.

Зазначимо, що загалом структура депозитного портфелю банку за галузями економіки протягом 2019-2023 рр. зазнала певних змін. Зокрема, в 2019 році досить вагому частку займали кошти нафтогазової та хімічної промисловості і органів державного управління та місцевого самоврядування, які становили 22,23% і 6,13% , відповідно, але в 2022 році їхні питомі ваги скоротилися до 0,48% і 1,70%. А за перші 6 місяців 2023 становили 67,81% і 1,43% відповідно.

Також спостерігається значне збільшення питомої ваги депозитів в галузі енергетики, з 3,27% у 2019 до 6,25% у 2022 р. Окрім зазначених вище секторів, в структурі депозитного портфелю протягом 2019-2023 рр. вагоме місце також займали кошти залучені від сільського господарства, послуг, та торгівлі. Меншу частку займають кошти в галузі фінансових послуг, транспорту, будівництва та нерухомості, медіа та зв'язку. Всі інші сектори економіки займали незначну частку протягом всього досліджуваного періоду, кожна з яких становила менше 1% в структурі депозитного портфелю АТ «Ощадбанк».

Визначимо питому вагу депозитів АТ «Ощадбанк» у загальному обсязі вкладів депозитних корпорацій протягом 2019-2022 рр. і порівняємо з основним конкурентом – АТ «Приватбанк» (табл. 2.10)

Таблиця 2.10 – Питома вага депозитів АТ «Ощадбанк» у загальному обсязі депозитів депозитних корпорацій протягом 2019-2022 рр, %

Установа/Роки	2019	2020	2021	2022
АТ «Ощадбанк»	18,86	13,81	12,73	12,35
АТ «Приватбанк»	22,45	23,20	21,63	24,92
Інші	58,68	63,00	65,64	62,73
Загалом по депозитним корпораціям	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: побудовано автором на основі Додатку М [28; 42]

Проаналізувавши таблицю 2.10, спостерігаємо, що з кожним роком частка депозитів АТ «Ощадбанк» скорочувалася, з 18,86% у 2019 до 12,35% у 2022 р. Тоді як питома вага депозитів АТ «Приватбанку» мала тенденцію до збільшення, яке склало 2,47% за досліджуваний період. В 2022 році частка депозитів АТ «Приватбанку» становила 24,92% від загального обсягу по депозитним корпораціям, що вдвічі більше за частку АТ «Ощадбанк». Отже, порівняно зі своїм основним конкурентом АТ «Ощадбанк» залучає набагато менше коштів на депозити, тому банку необхідно покращувати управління залученими коштами за допомогою цінкових або нецінкових методів. Проте, варто зауважити, що АТ «Ощадбанк» займає другу позицію після АТ «Приватбанк» на ринку депозитів, тобто, незважаючи на деяке скорочення питомої ваги, банк користується довірою клієнтів і утримує високі позиції на ринку депозитних послуг.

За допомогою кореляційного аналізу визначимо залежність загального обсягу депозитів банку від таких факторів як ВВП, індекс споживчих цін, середня ставка за депозитами, середня заробітна плата. (див. табл. М.2 Додатку М) Для більшої точності дослідження проаналізуємо щоквартальні дані за 2019-2022 рік (з огляду на відсутність певних даних за 2019 і 2023 рік аналіз за ці роки не здійснюється).

За допомогою надбудови Excel побудуємо кореляційну матрицю, на основі якої дослідимо взаємозалежність показників і визначимо фактори найбільшого впливу на обсяг депозитів АТ «Ощадбанк» (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 Кореляційна матриця досліджуваних показників АТ «Ощадбанк»

Показник	Загальний обсяг депозитів банку, млн грн	ВВП, млн грн	Індекс споживчих цін	Середня ставка за депозитами	Середня заробітна плата
Загальний обсяг депозитів банку, млн грн	1,00000				
ВВП, млн грн	0,34117	1,00000			
Індекс споживчих цін	0,29364	-0,08525	1,00000		
Середня ставка за депозитами	0,13322	-0,34585	-0,49868	1,00000	
Середня заробітна плата	0,63713	0,80059	0,43158	-0,48580	1,00000

Джерело: побудовано автором за допомогою Excel на основі даних таблиці Н.1 Додаток Н

Проаналізуємо коефіцієнти кореляції, визначені в таблиці 2.11. Відомо, що чим ближче коефіцієнт кореляції до +1 чи -1, тим тісніший зв'язок між показниками, відповідно, чим ближче до 0, тим зв'язок слабший. Бачимо, що депозити АТ «Ощадбанк» мають найсильніший зв'язок з середньою заробітною платою (0,63713) і найслабший з середньою ставкою за депозитами (0,09662).

Також за даними таблиці спостерігаємо, що депозити АТ «Ощадбанк» мають прямо пропорційний зв'язок з усіма досліджуваними показниками. Тобто зі зростанням ВВП, середньої заробітної плати, середньої ставки за депозитами зростає сума на рахунках клієнтів АТ «Ощадбанк» і навпаки.

За шкалою Чеддока (див. Таблиця Н.2 Додатку Н) визначимо щільність зв'язку. Середня ставка за депозитами та індекс споживчих цін мають слабкий зв'язок з депозитами банку. Це пов'язано з тим, що при виборі фінансової установи для розміщення депозитів, для клієнта депозитна ставка не є вирішальним фактором, важливе значення має рівень надійності банку. Низький вплив індексу споживчих цін на обсяг депозитів АТ «Ощадбанк» свідчить про помірковану депозитну політику банку у разі підвищення інфляції. Помірний зв'язок мають депозити банку та ВВП, а також істотний – з середньою заробітною платою.

Для визначення розміру впливу аналізованих факторів на загальний обсяг депозитів банку необхідно розрахувати коефіцієнт детермінації, який визначається лише для додатніх показників кореляції і знаходиться за формулою (2.1):

$$D = r^2 * 100\%, \quad (2.1)$$

де D -коефіцієнт детермінації

r - коефіцієнт кореляції

Результат розрахунків наведено в таблиці 2.12

Таблиця 2.12. Розрахунок коефіцієнтів детермінації

Показник	Коефіцієнт детермінації
ВВП, млн грн	11,64
Індекс споживчих цін	8,62
Середня ставка за депозитами	1,77
Середня заробітна плата	40,59

Джерело: побудовано автором на основі таблиці 2.11

Таблиця 2.12 показує, що депозити АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2022 рр. на 11,64% залежали від ВВП, на 8,62 від індексу споживчих цін, на 1,77% від середньої ставки за депозитами, та на 40,59% від середньої заробітної плати.

Отже аналіз депозитних ресурсів АТ «Ощадбанк» показав, що структурі депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» переважають вклади до запитання, залучені від фізичних осіб, значна частина коштів також залучається в галузі енергетики, сільського господарства, нафтогазовій та хімічній промисловості. Така структура має свої переваги та недоліки, які необхідно враховувати при оцінці ефективності управління залученими ресурсами.

2.3 Оцінка ефективності управління залученими ресурсами

Ефективність управління залученими зобов'язаннями визначається ефективністю його депозитної політики. Здійснимо її аналіз, керуючись наступними етапами: (рис. 2.5).

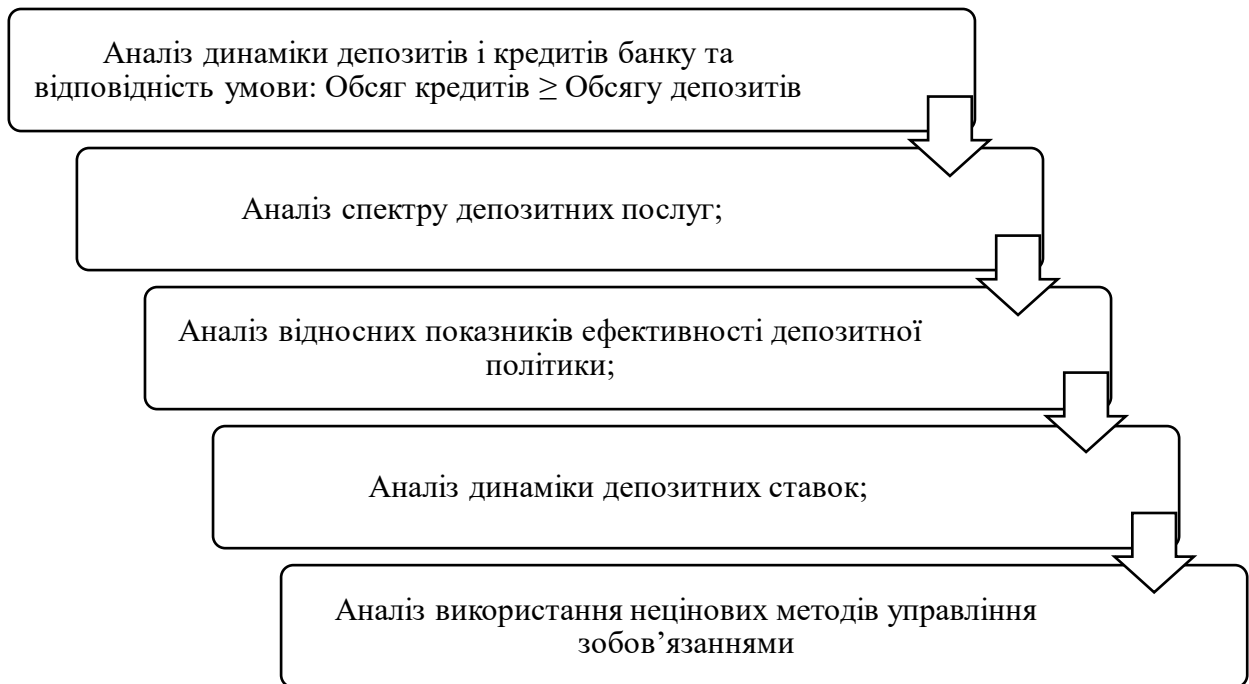

Рисунок 2.5 – Етапи оцінки ефективності депозитної політики банку

Джерело: побудовано автором на основі:[28]

Спочатку визначимо, чи дотримується АТ «Ощадбанк» умови: Обсяг кредитів $\geq$ Обсягу депозитів (рис. 2.6).

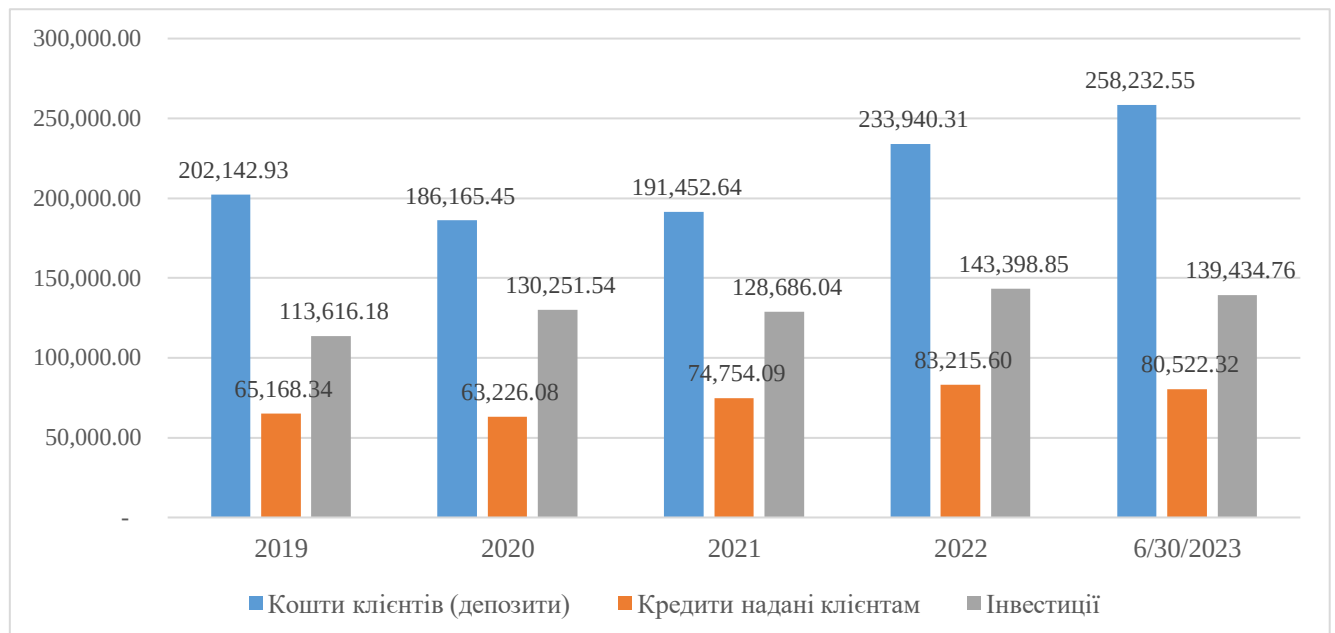

Рисунок 2.6. – Динаміка обсягу депозитів, кредитів та інвестицій АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр., млн грн

Джерело побудовано автором на основі таблиці П.1 Додатку П [28]

Як бачимо з рис. 2.6, протягом всього досліджуваного періоду обсяг зобов'язань за депозитами перевищував обсяг кредитів, що свідчить про високу довіру до банку з боку клієнтів. Але, також потенційно це могло б означати наявність у банку «неробочих ресурсів» [30, с. 162]. Проте з рисунка 2.6 видно, що крім кредитів АТ «Ощадбанк» також вкладав значну суму коштів в інвестиції, тому хоч обсяг депозитів і перевищує обсяг кредитів, це не є проблемним, адже банк отримує прибуток і від інвестицій і від кредитів, за рахунок чого може покрити свої зобов'язання за депозитами. Отже, враховуючи вищезазначену умову, приходимо до висновку, що депозитна політика АТ «Ощадбанк», починаючи з 2019 року відзначається високою ефективністю.

Перейдемо до наступного етапу і дослідимо варіативність депозитних послуг банку, шляхом розгляду депозитних програм, які банк пропонує для фізичних та юридичних осіб, та виділення їхніх умов.

Оскільки за своєю бізнес-моделлю АТ «Ощадбанк» є універсальним банком, він надає послуги як для фізичних так і для юридичних осіб. Для фізичних осіб банк пропонує вибір з декількох депозитних програм, які відрізняються за строками, валютою вкладу, процентною ставкою, мінімальною сумою вкладу та іншими ознаками. Серед них найбільшим попитом користуються вклади «Мій захисник» та «Моя перемога».

Пільговий депозит «Мій захисник» призначено для військовослужбовців та членів їхніх родин. Станом на кінець червня 2023 року на ньому було розміщено 13,4 млрд грн.

Що стосується популярного депозиту «Моя перемога» з підвищеною відсотковою ставкою, то на ньому можуть розмістити кошти всі бажаючі. Починаючи з 10 травня 2023 року, відколи було запроваджено цей депозит, українці розмістили на ньому понад 4,5 млрд грн [29].

Розглянемо детальніше депозитні програми, які АТ «Ощадбанк» пропонує для приватних клієнтів, тобто фізичних осіб (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Характеристика депозитних програм АТ «Ощадбанк» для фізичних осіб

№	Умова/Назва депозиту	Мій депозит	Мій пенсійний депозит	Мій валютний депозит	Мій захисник	Моя перемога
1	Процентна ставка, % річних	11%-13% у грн	5,70%-7,20% у грн	-	10%-10,5% у грн	14% у грн.
		0,05%-0,70% у дол. США	0,20%-0,40% у дол. США	0,01% у дол. США	-	2% у дол. США
		0,01%-0,50% у євро	0,01%-0,15% у євро	-	-	-
2	Строк вкладу	3 місяці та 5 днів, 6, 12, 24, 36 місяців	3, 6, 12 місяців	6 місяців	3, 6 місяців	6 місяців
3	Валюта вкладу	гривня, долар США, євро		долар США	гривня	гривня, долар США
4	Мінімальна сума вкладу	1000 грн, 100 доларів США, 100 євро		1000 доларів США	5 000 грн	10 000 грн/дол. США
5	Вид договору	Вклад строковий				
6	Дострокове зняття	Не передбачено				
7	Можливість поповнення	3 можливістю поповнення. Мінімальна сума поповнення 200,00 гривень, 10 дол. США/євро.		Без можливості поповнення	Без обмежень. Мінімальна сума – 1000 гривень	Без можливості поповнення
8	Виплата відсотків за вкладом	щомісячно, або капіталізація нарахованих процентів: щомісячно		капіталізація нарахованих процентів: щомісячно	щомісячно	після закінчення строку дії договору
9	Порядок нарахування відсотків на суму вкладу	з дня, наступного за днем надходження до банку грошових коштів, до дня, який передуює дню повернення грошових коштів вкладнику або списанню з вкладного (депозитного) рахунку вкладника з інших підстав				

Джерело: побудовано автором на основі: [34-39]

Дослідження депозитних програм АТ «Ощадбанк» показало, що для фізичних осіб АТ «Ощадбанк» пропонує лише строкові депозити без можливості дострокового зняття. Більшість вкладів є короткостроковими і лише за депозитною програмою «Мій Депозит» існує варіант залучення коштів на довгостроковій основі. Також клієнти мають можливість вибору щодо валюти депозиту: у гривні, доларах США чи євро.

Крім того, варто зазначити, що такі депозитні програми як «Моя перемога» та «Мій захисник» були запроваджені банком після початку пономасштабного вторгнення росії в Україну – у 2022 – 2023 рр, що свідчить про те, що банк не обмежується наявними програмами, а розвивається і створює нові.

У банку також існують депозитні програми для малого та середнього бізнесу (юридичних і фізичних осіб) та для корпорацій (юридичних осіб) (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Депозитні програми для юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців «АТ Ощадбанк»

МСБ	Корпораціям
Депозитна лінія для бізнесу	Депозитна лінія для корпорацій
Інвестиційний депозит	Інвестиційний депозит
Накопичувальний депозит	Накопичувальний депозит
Максимальний депозит	Максимальний депозит
Мобільний депозит	Мобільний депозит
Вклад на вимогу	Корпоративний залишок
Оперативний місцевого бюджету	Ліквідний
Для вищих та професійно-технічних навчальних закладів	-

Джерело: побудовано автором на основі [32-33]

З таблиці 2.14 спостерігаємо, що банк має 8 депозитних програм для малого та середнього бізнесу та 7 – для корпорацій. З них 5 депозитних програм є однаковими для обох сфер, вони мають ідентичні умови, відрізняється лише мінімальна сума вкладу.

Розглянемо загальні характеристики депозитних програм, які є спільними для МСБ і для корпорацій, а також тих, що наявні лише для малого і середнього бізнесу або лише для корпорацій (табл. 2.15). Їх доцільно об'єднати в одну таблицю, оскільки всі депозитні програми є доступними для юридичних осіб, але депозити МСБ залучаються також від фізичних осіб, а саме від фізичних осіб-підприємців.

Таблиця 2.15 – Умови депозитних програм АТ «Ощадбанк» для юридичних осіб

Депозитні програми	Валютні	Вільне зняття	Можливість поповнення	Короткострокові	Довгострокові
Депозитна лінія	+	-	-	+	+
Інвестиційний депозит	+	-	-	-	+
Накопичувальний депозит	+	-	+	+	+
Максимальний депозит	+	+	-	+	+
Мобільний депозит	+/-	+	-	+	-
Вклад на вимогу	-	+	+	-	-
Оперативний місцевого бюджету	-	-	+	+	-
Для вищих та професійно-технічних навчальних закладів	-	-	+	+	-
Корпоративний залишок	-	+	-	+	-
Ліквідний	-	-	-	+	-

Джерело: побудовано автором на основі [32-33]

За результатами дослідження наданими в таблиці 2.15, встановлено, що більшість депозитних програм, які АТ «Ощадбанк» пропонує для МСБ та корпорацій – строкові, тобто залучаються на певний термін, проте 4 з 10 програм мають можливість дострокового зняття. Банк також пропонує депозити на вимогу (до запитання), але в межах однієї депозитної програми і лише для малого та середнього бізнесу, для корпорацій такої можливості не передбачається.

З таблиці 2.15 також бачимо, що половина депозитних програм є валютними, тобто вклади приймаються у гривнях, доларах та євро. Окремо варто виділити мобільний депозит, при якому кошти залучаються в гривнях та доларах.

Окрім того, в АТ «Ощадбанк» є можливість залучати кошти на короткостроковій та довгостроковій основі, з можливістю поповнення та без неї.

Депозитні ставки на вклади від МСБ та корпорацій визначаються індивідуально, залежно від строку і суми вкладу. Банк також пропонує депозитні програми для бюджетних установ: оперативний місцевого бюджету та для вищих та професійно-технічних навчальних закладів. Строк зберігання коштів в банку при такому вкладі визначається в межах поточного бюджетного періоду.

Отже, дослідження депозитних програм АТ «Ощадбанк» показало, що банк пропонує широкий спектр депозитних послуг, як для фізичних, так і для юридичних осіб. Вклади залучаються на довгостроковий та короткостроковий період, з можливістю поповнення і дострокового зняття і без них, також існує альтернатива щодо залучення коштів у національній валюті чи іноземній (долар та євро).

Для аналізу депозитної політики досліджуваного банку необхідно також розрахувати певні відносні показники, за допомогою яких здійснити оцінку ефективності використання депозитних ресурсів АТ «Ощадбанк» (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Показники ефективності використання депозитних ресурсів банку

№	Показник	Зміст	Формула для розрахунку
1	Коефіцієнт депозитної бази	Показує частку депозитів у загальному обсязі залучених банком коштів	$\frac{\text{Сума депозитних коштів}}{\text{Загальна сума зобов'язань}} * 100\%$
2	Коефіцієнт структурного співвідношення вкладів	Характеризує рівень стабільності ресурсів банку, показує співвідношення рахунків до запитання до строкових депозитів	$\frac{\text{Сума рахунків до запитання}}{\text{Сума строкових депозитів}} * 100\%$
3	Коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб	Показує розподіл банківських депозитів між фізичними та юридичними особами	$\frac{\text{Кошти фізичних осіб}}{\text{Кошти юридичних осіб}} * 100\%$
4	Коефіцієнт використання депозитних коштів	Показує, який відсоток від загального обсягу депозитів розміщений у кредити	$\frac{\text{Сума виданих кредитів}}{\text{Сума депозитів}} * 100\%$
5	Коефіцієнт співвідношення депозитних коштів і власного капіталу банку	Показує, яка частина депозитів може бути покрита за рахунок власних коштів банку	$\frac{\text{Сума депозитів}}{\text{Власний капітал банку}}$

Джерело: побудовано автором на основі [30, с. 164]

Розрахуємо перераховані вище показники для АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр. (табл. 2.17).

Таблиця 2.17 – Показники ефективності залучення депозитних ресурсів АТ «Ощадбанк» протягом 2019 – 2023 років

Показники	2019	2020	2021	2022	30.06.22	30.06.23
Коефіцієнт депозитної бази, %	88,05	87,96	89,85	94,68	94,24	96,18
Коефіцієнт структурного співвідношення вкладів, %	117,90	82,94	146,78	187,27	182,26	165,07
Коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб, %	112,25	206,16	181,92	258,24	218,58	210,62
Коефіцієнт використання депозитів, %	32,24	33,96	39,05	35,57	39,17	31,18
Коефіцієнт співвідношення депозитів і власного капіталу	10,33	8,48	8,75	10,55	11,69	8,94

Джерело: побудовано автором на основі [28]

З таблиці 2.17 видно, що коефіцієнт депозитної бази протягом 2019 -2023 рр. був більшим 85 %, що є досить позитивною тенденцією для банку і свідчить про відсутність залежності від запозичених зобов'язань.

Коефіцієнт структурного співвідношення вкладів в 2020 р. знизився на 34,96% порівняно з попереднім роком, що свідчить про підвищення стабільності депозитної бази і зменшення потреби в ліквідних засобах, це пов'язано з тим, що в цьому році в структурі зобов'язань банку переважали строкові депозити. В наступні роки ситуація погіршилася, зокрема в 2022 році показник збільшився на 40,49% порівняно з 2021 р., що відбулося через переважання депозитів до запитання

Коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб показує, що в структурі депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 років переважали кошти фізичних осіб, починаючи з 2020 року вони були вдвічі більші за обсяг коштів юридичних осіб. Це свідчить про довіру з боку населення до досліджуваного банку.

Коефіцієнт використання депозитів показує який відсоток від загального обсягу залучених ресурсів розміщених у кредити. Протягом 2019 – 2023 рр.

показник був менший 65 %, тобто в середньому, за весь досліджуваний період лише 35% всіх депозитів банку були використані для надання кредитів.

Коефіцієнт співвідношення депозитних коштів з власним капіталом банку відображає, що протягом всього досліджуваного періоду не більше 12% депозитів можна було покрити за рахунок власних коштів банку, що є нормою для банківської діяльності, адже переважання капіталу над залученими коштами свідчить про недостатню ділову активність банку на ринку фінансових послуг, а також низьку прибутковість. Крім того, даний показник відображає залежність банку від його власників, що також не є характерним для АТ «Ощадбанк»

Наступним етапом є аналіз депозитних ставок досліджуваного банку. Оскільки в національній валюті залучається більший обсяг коштів ніж в іноземній, проаналізуємо, зміну відсоткових ставок за депозитами у гривні АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2023 рр. Аналіз за 2019 рік не надається, з огляду на відсутність даних. Для цього визначимо середні ставки по місяцях за кожен рік (рис. 2.7)

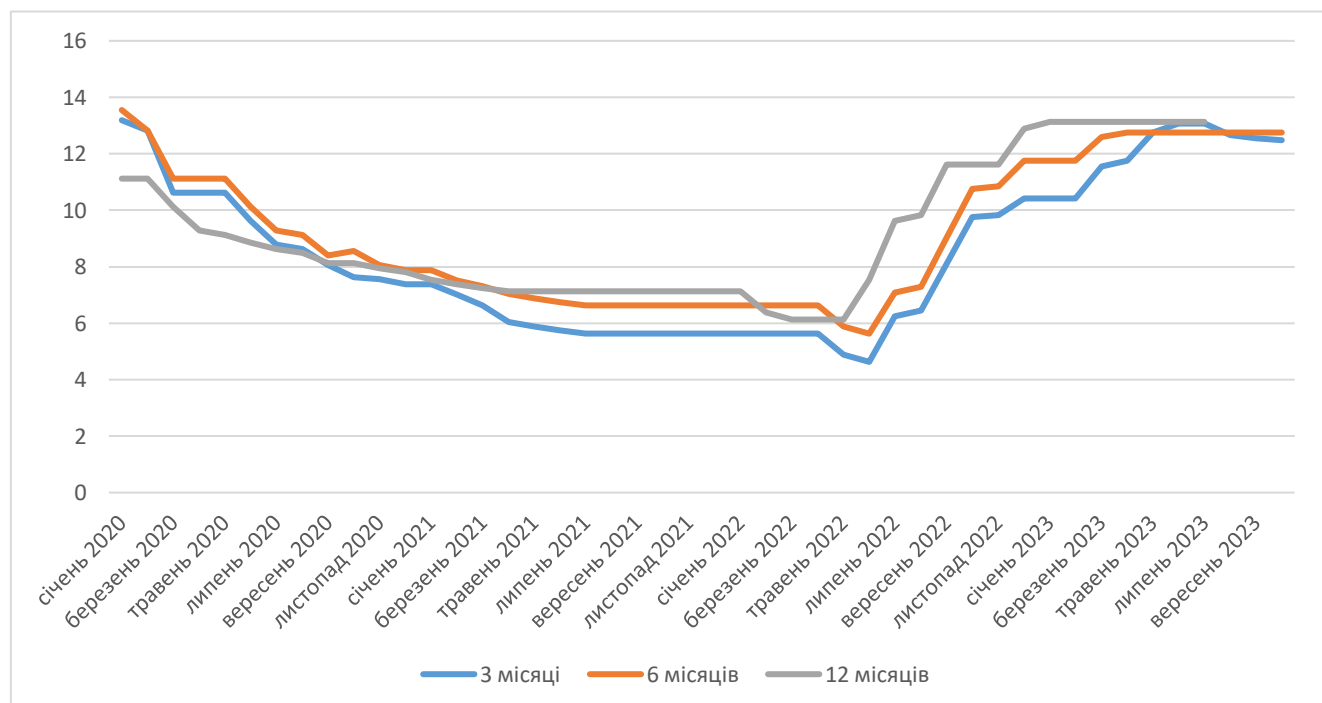

Рисунок 2.7 – Динаміка середньозважених процентних ставок за депозитами у гривні по місяцях АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за даними таблиці П.1 Додатку П [28]

З рисунку 2.7 визначаємо, що АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2023 років активно змінював процентні ставки за депозитами, що свідчить про стабільне використання цінових методів управління зобов'язаннями. Також з даного рисунку видно, що депозитні ставки мали спадну динаміку до травня 2022 року, після цієї дати ставки почали підвищуватися. Причиною такої ситуації є підвищення облікової ставки НБУ з 10 до 25%, яке відбулося на початку червня 2022 року. Крім того, рисунок 2.7 показує відсутність залежності між терміном залучення коштів і депозитною ставкою. Адже ставки за 3, 6 та 12 місячними депозитами майже не відрізняються між собою, різниця між ними знаходиться в межах 1%.

Останнім етапом нашого аналізу є дослідження використання банком нецінових методів управління зобов'язаннями.

На основі аналізу відкритої інформації про АТ «Ощадбанк» було виявлено, що банк застосовує такі нецінові методи управління залученими зобов'язаннями:

1. Реклама: реклама у соцмережах і на телебаченні, використання банерів, реклама у метро;
2. Комплексне обслуговування. За договором комплексного банківського обслуговування фізичних осіб клієнт має можливість отримати наступні послуги:
 - відкриття та обслуговування карткових рахунків, випуск карток;
 - послуга інформування або СМС-банкінг, послуга користування системою дистанційного банківського обслуговування;
 - відкриття та обслуговування депозитного рахунку на умовах вкладу, який обирає клієнт (послуга розміщення депозиту з використанням системи дистанційного банківського обслуговування надається за умови її наявності в банку);
 - надання кредиту (відкриття відновлюваної кредитної лінії);
 - інші послуги [28].
3. Розташування філій у максимально наближених до клієнтів місцях. Зокрема у невеликих містечках відділення банку розміщують там де є велике

скупчення людей, в основному в центрі, а в великих містах – локалізовано біля університетів, торгових центрів, великих компаній і т. д. [28].

4. Проведення акцій. Ощадбанк постійно проводить акції, про які можна дізнатися на сайті банку. До того ж вони поділені по розділах: акції Mastercard, акції Visa, акції від банку і від партнерів [41]

Отже, аналіз депозитної політики АТ «Ощадбанк» показав, що банк активно застосовує як цінові так і нецінові методи управління зобов'язаннями та має розгалужений спектр депозитних послуг для фізичних та юридичних осіб. Розрахунок відносних показників банку свідчить про відсутність залежності АТ «Ощадбанк» від кредитів НБУ, достатній рівень активності на ринку фінансових послуг, високу прибутковість і високий рівень довіри з боку населення, але недостатню стабільність депозитної бази, в структурі якої протягом 2019-2023 рр. (окрім 2020 р.) переважали депозити до запитання, також доведено, що в середньому 35% депозитів спрямовувалися на видачу кредитів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1 Вітчизняний та зарубіжний досвід управління зобов'язаннями банку

Зобов'язання банків не є сталою величиною, їх склад, структура, умови формування постійно змінюються, залежно від багатьох факторів, зокрема: політичного та економічного стану в країні, рівня доходів населення, конкуренції на ринку банківських послуг, інфляції та інших. Оскільки зобов'язання банків складаються з залучених та запозичених коштів розглянемо як змінювалася депозитна політика банків, керуючись якою банк формує залучені зобов'язання.

Таблиця 3.1 – Еволюція депозитної політики банків України

Характерні риси	За період 2014–2019 рр.	За період 2020–2022 рр.
1	2	3
Депозитні ставки	Високий рівень інфляції та облікової ставки НБУ призвели до високих ставок за депозитами (до 25–26% у гривні, 12–14% у валюті в 2014–2015 рр.). До початку 2020 р. середня ставка за депозитами становила 15–16% річних у гривні	З II кварталу 2020 р. депозитні ставки суттєво зменшилися і в найбільш стійких банках не перевищують 7–8% річних у гривні
Мета вкладення	Спосіб отримати додатковий дохід	Засіб збереження коштів і часткового покриття інфляції
Термін вкладення	Орієнтація на вклади до 1 року	Уникнення строкових депозитів, зосередження більшості вкладень на депозитах до запитання через невелику різницю між ставками за строковими вкладами та депозитами до запитання, а також нестабільною ситуацією в країні
Асортимент депозитних продуктів	Дуже диверсифікований: велика кількість депозитів – мультивалютні (з можливістю зберігання вкладу в декількох валютах одночасно), з вибором	Простий асортимент з поділом на строкові (з можливістю розірвання і без) та до запитання. В 2022 р. на ринку немає жодної пропозиції мультивалютного вкладу в 20-ти.

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
	конкретної кількості днів вкладу, зі збільшенням ставки через певний час, з різними механізмами виплати відсотків (наприклад, відразу під час оформлення) тощо	найбільших роздрібних банків. Можливість розміщення таких вкладів доступна лише в деяких невеликих банків
Акції	Конкуренція між банками за кошти клієнтів і різноманітні пропозиції (додаткові відсотки за переукладення, великі суми вкладів, акційні пропозиції протягом певного періоду)	Додаткові невеликі відсотки за депозитами лише за великі вклади та їх переукладення, а також акції для клієнтів, розроблені банками як самостійно так і спільно зі своїми партнерами
Можливість зафіксувати дохідність на тривалий час	Існування так званих «стовпчиків» депозитів з високою дохідністю, для яких доступна можливість поповнення	Депозити з можливістю поповнення теж є, одна вони менш вигідні, оскільки мають обмеження щодо поповнення, меншу відсоткову ставку, відповідно меншу дохідність і відсутність можливості поповнення на тривалий періоду
Довіра до банків	Низька через велику кількість банкрутств під час економічної кризи та початку війни з росією, проблеми із видачею депозитів, в т.ч. валютних	Вища довіра
Залежність банків від депозитів	Значна	Незначна, пов'язана з достатньою ліквідністю та коштами, залученими від НБУ під низький відсоток
Оподаткування	До 2014 р. доходи від депозитів не оподатковувалися. З 2014 р. почалося оподаткування відсотків від депозитів ПДФО за ставкою 18% і військовим збором – 1,5%	Оподаткування депозитних відсотків разом із дуже низькими ставками та високою інфляцією призвело до того, що банківські депозити стали неприбутковим способом збереження коштів

Джерело [46, с. 170]

Як бачимо з таблиці 3.1, депозитна політика протягом 2014-2022 років зазнала значних змін, зокрема, збільшилася довіра до банку, зменшилися депозитні ставки, асортимент депозитних продуктів став менш розгалуженим, змінилася мета вкладання коштів, а також відбулася переорієнтація зі строкових депозитів на депозити до запитання.

Більшу увагу слід приділити депозитним ставкам. В 2020-2022 рр. відсотки закладами мали тенденцію до зниження і в середньому не перевищували 7-8% річних, що було спричинено зниженням облікової ставки НБУ до 6–8% у 2020–

2021 рр. Така ситуація була обумовлена тривалим використанням банками дешевого довгострокового рефінансування від НБУ (під 6–8% річних), в результаті чого, банки досягли достатнього, а в деяких випадках навіть надлишкового рівня ліквідності, що зменшило їхню мотивацію залучати депозити за вищими ставками [47]. Через це навіть підвищення облікової ставки та зростання рівня інфляції в кінці 2021 р не призвело до підвищення депозитних ставок. На початку війни НБУ підтримав комерційні банки і надав їм бланкове рефінансування терміном на 1 рік. Тому більшість банків почали знижувати ставки за депозитами та припинили нараховувати проценти на залишки на рахунках [48].

В 2022 році у зв'язку з початком повномасштабного вторгнення з боку росії, макроекономічною нестабільністю і невизначеністю щодо майбутнього Президент України підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб» № 2180-IX від 01.04.2022. Згідно з Законом запроваджено 100% гарантію повернення вкладів у разі прийняття рішення про виведення банку з ринку протягом дії воєнного стану в Україні та трьох місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану в Україні. Крім того було підвищено гарантовану державою суму коштів закладами до 600 тис. грн. Також Законом встановлено, що АТ «Ощадбанк» стане учасником системи гарантування вкладів фізичних осіб з дня набрання ним чинності [50].

В 2023 році також відбулися певні зміни, що передусім пов'язані з діяльністю НБУ. Суттєвих змін зазнали депозитні ставки, які підвищилися з 7-8% до 14-16%, також, у зв'язку зі значним зростанням коштів на рахунках до запитання, НБУ вирішив почати стимулювати населення переказувати кошти з рахунків до запитання на строкові депозити. Зокрема регулятор вжив таких заходів: підвищив норми обов'язкових резервів за коштами до запитання, що обмежило можливості банків використовувати ці ресурси та заробляти на них. Реакцією на таке рішення повинна була стати поява у банків мотивації залучати більше коштів на строкові депозити. Натомість, банківські установи запровадили «ультракороткі депозити» на 7-14 днів, що для вкладників фактично ототожнювалося з рахунками

до запитання. НБУ, у відповідь на такі дії, прирівняв «ультракороткі депозити» до поточних рахунків[47].

До рішень НБУ, які суттєво вплинули на зобов'язання банків також відноситься запровадження тримісячних депозитних сертифікатів зі ставкою 25% річних. У зазначені цінні папери банки вкладали кошти, які залишалися після видачі всіх кредитів та проведення інших інвестиційних операцій. Але після початку війни з росією кредитування в Україні розвивалося повільно, а інвестиції в ОВДП приносили набагато меншу дохідність, ніж рівень інфляції. Тому депозитні сертифікати перетворилися із залишкового інструменту на головний актив, який забезпечує велику частину доходів банківської системи [49].

В Україні все більшої популярності набуває розміщення депозитів онлайн. Пандемія коронавірусу та повномасштабна війна з росією стали вагомими каталізаторами для розвитку цієї послуги. Завдяки дистанційним депозитам клієнти можуть економити свій час і не витратити його в очікуванні своєї черги. Проте дана послуга має як переваги, так і певні недоліки (рис. 3.1)

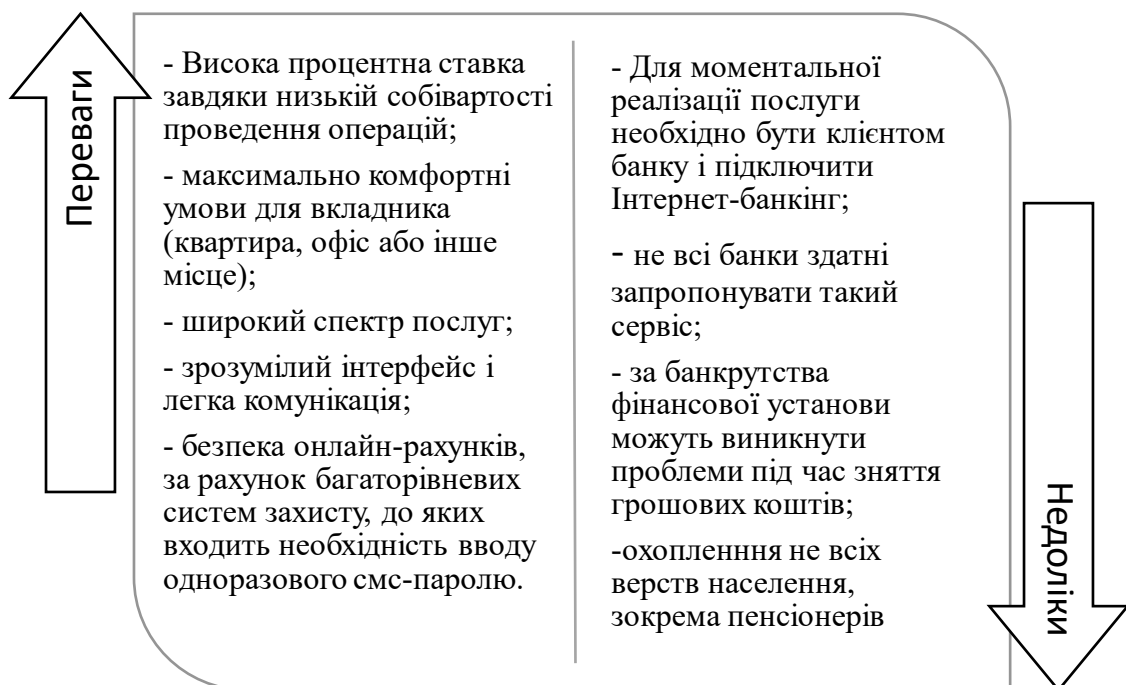

Рисунок – 3.1 Переваги і недоліки використання онлайн-депозитів

Джерело:[51, с. 137]

Депозити є основним джерелом формування ресурсів банку, тому важливо постійно розробляти нові депозитні продукти та послуги з привабливими умовами вкладання коштів, а також забезпечувати високу якість обслуговування, для утримання та розширення існуючої клієнтської бази.

У сучасних умовах банківські депозити стають менш привабливими, порівняно з альтернативними об'єктами вкладення коштів, такими як ОВДП та їх різновидом, – військовими облігаціями. [46, с. 171] Військовими облігаціями називаються цінні папери, які держава випускає під час воєнного стану, кошти від їх розміщення направляються на фінансування потреб армії та функціонування країни в умовах воєнного стану. Виділимо основні переваги ОВДП над банківськими депозитами (рис. 3.1).

Дохід від ОВДП не оподатковується податком на доходи фізичних осіб та військовим збором, на відміну від банківських вкладів. Отже, різниця в оподаткуванні доходу є значною і складає 19,5%

ОВДП можна продати у будь-який час, тоді як строкову депозитну угоду не можна розірвати достроково;

Доходність за ОВДП є суттєво вищою. У 2022 р. депозитні ставки у гривні є низькими (6–7% річних у найбільших банках), а валютні вклади практично не приносять власникам доходу (0,01% річних у найбільших банках). Натомість, доходність річних облігацій у гривні в 2021 р. склала 11,7%, у доларах США – 3,7%;

Облігації випускаються строком від 3-ох місяців до 5 років, тобто існує можливість зафіксувати високий відсотковий дохід на тривалий період. На початок 2022 р. лише декілька банків пропонують депозити строком більше двох років, при ставці такої ж як і річна, або навіть меншій, що пов'язано із небажанням банків брати на себе ризики в умовах достатньої ліквідності;

Держава гарантує повернення коштів та сплату відсоткового доходу за ОВДП у повному обсязі, а кошти, розміщені на депозитах, у разі банкрутства банку повертаються Фондом гарантування вкладів лише фізичним особам, юридичним особам така можливість не надається;

Купівля валютних державних облігацій є надійним захистом від девальвації національної грошової одиниці

Рисунок – 3.2 Переваги ОВДП над депозитами

Джерело: Побудовано автором на основі [50, с. 308, 309]

Проте, незважаючи на збільшення вкладень в ОВДП, банківські депозити є найпопулярнішими об'єктами вкладення грошових коштів. До того ж, попри воєнний стан, банківські вклади в 2022 – 2023 роках продовжують збільшуватися, що обумовлено поверненням до банків, тих коштів, які були вилучені населенням на початку року, у зв'язку з панічними настроями через війну. Іншою причиною є здійснення значних виплат військовим, більша частина яких не витрачається, а залишається в банках [53].

Українські банки використовують деякі інноваційні інструменти управління зобов'язаннями. Зокрема АТ «Ощадбанк» пропонує своїм клієнтам мобільний додаток для фізичних осіб «Ощад», та для «юридичних осіб «CorpLight», на офіційному сайті банку розміщений депозитний калькулятор, за допомогою якого, за обраними параметрами можна обрати найбільш вигідний депозит та розрахувати суму накопичення. Також в банку існує можливість відкриття онлайн депозиту, а для зворотнього зв'язку з клієнтами функціонують чат-боти, які надають можливість клієнтам самостійно вирішувати такі питання як: управління рахунками, оформлення та управління платіжними картками, придбання нових продуктів, пошук необхідних відділень та банкоматів, тощо [29].

Для українських банків перспективними засобами здійснення депозитної політики є форми депозитів, запроваджені закордоном. Зокрема, в США для клієнтів існує можливість вкладу на такі депозити:

- pow-рахунки – це рахунки, дохід за якими нараховується за фіксованою ставкою, вони поєднують у собі принципи зберігання і використання строкових депозитів та рахунків до запитання. Для клієнтів pow-рахунки привабливі тим, що вони, як і рахунки до запитання, дають змогу здійснювати розрахунки за допомогою документа, що є інструментом платежу, також, pow-рахунки, як і строкові вклади, дозволяють отримувати відповідний дохід. До того ж, фізична особа може отримати кредит, розміром 50% від залишку на вкладі. Для банку pow-рахунки вигідні тим, що кошти на них зберігаються протягом визначеного періоду і тому можуть бути використані для довгострокових вкладень [51, с. 137];

– supernow-рахунки – це вклади, дохід за якими нараховується за плаваючою відсотковою ставкою. Вони доступні лише для фізичних осіб, державних установ та певних некомерційних організацій. Такі рахунки умовно поєднують в собі дві частини: витратно-прибуткову та строково-накопичувальну. Кошти з витратно-прибуткової частини вкладу щомісяця автоматично перераховуються на строково-накопичувальну, де на них нараховуються відсотки. Нараховані відсотки відразу ж повертаються на витратно-прибуткову частину вкладу. Клієнт може в будь-який час використовувати кошти з рахунку; зняти їх або поповнити, не порушуючи терміну вкладу. [52, с. 137];

– рахунки «зв'язаних коштів» – містять в собі різні рахунки: надання кредитних карток клієнтам, виписування чеків, безкоштовне чекове обслуговування, скорочення нарахованих відсотків за певними видами споживчого кредиту тощо. За користування рахунком клієнт сплачує невелику щомісячну плату. Банк може також встановлювати розмір середнього або мінімального вкладу, за який плата не стягується [52, с. 138];

– структуровані депозити надають можливість надійно вкласти гроші й одночасно отримати більший прибуток, порівняно з традиційними депозитами. Вони, представляють собою депозити на акції та індексовані облігації, інвестиційні депозити. Їх особливість полягає в наявності інструментів із фіксованою дохідністю (строкові депозити або високонадійні облігації) та високодохідного фінансового інструменту [54, с. 153];

Отже протягом 2014 – 2023 рр. депозитна політика українських банків зазнала значних змін, зокрема підвищилися депозитні ставки, асортимент депозитних продуктів став менш розгалуженим, змінилася мета вкладання коштів, а також відбулася переорієнтація зі строкових депозитів на депозити до запитання, крім депозитів, населення все більше почало вкладати кошти в ОВДП та їх різновид – військові облігації. Зміни депозитної політики банків, економічного середовища та політичної ситуації в країні призводять до виникнення низки проблем, які потребують негайного вирішення.

3.2 Шляхи вирішення проблем управління зобов'язаннями банку

В процесі управління зобов'язаннями банки стикаються з багатьма проблемами, які негативно впливають на їхню діяльність. В сучасних умовах вагомою проблемою для банківської діяльності є скорочення відділень: через воєнні дії, відбувається закриття банківських відділень на тимчасово окупованих територіях та тимчасове призупинення діяльності на територіях ведення активних бойових дій. Такі дії призвели до зменшення кількості вкладників, і зменшення суми депозитів, які б банки потенційно могли отримати на цих територіях. Зокрема АТ «Ощадбанк» станом на кінець 2022 року тимчасово призупинив діяльність 57 відділень через загрозу життю працівників та клієнтів, ще 421 установа знаходиться на тимчасово окупованих територіях. Зменшити вплив цієї проблеми можна за рахунок ефективної депозитної політики і активного залучення вкладів на територіях, підконтрольних Україні.

До проблем управління зобов'язань також відноситься низький довіри до банків з боку населення. Адже, чим менший рівень довіри, тим менше коштів клієнти вкладають в банки. Українським центром економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова було здійснено опитування респондентів віком від 18 років щодо довіри до банків (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Рівень довіри до комерційних банків України протягом 2020-2023 рр.

Рік	Довіряють	Не довіряють	Важко відповісти
2020	30,50%	61,00%	8,50%
2021	18,20%	70,70%	11,10%
2022	33,50%	66,00%	0,50%
2023	26,30%	58,70%	15,00%

Джерело: побудовано автором на основі:[55-56]

З таблиці 3.2 прослідковуємо, що протягом 2020-2023 рр. банкам довіряли не більше 40% опитаних респондентів, якщо в 2022 році рівень довіри до банків підвищився, незважаючи на початок воєнних дій, то в 2023 знизився, що є негативною тенденцією. Отже проблема довіри до банків є надзвичайно актуальною в сьогоденнішніх реаліях.

Компанією Active Group, яка здійснює маркетингові і соціологічні дослідження, було проведено опитування щодо рівня довіри до найбільших системно важливих банків в 2023 році. Дослідження показало, що лідером довіри є АТ «Приватбанк», якому довіряють 58,4% респондентів, «Ощадбанку» довіряють 24,5% опитаних. Рівень недовіри до останнього складає 15,5%. [57] Тобто проблема довіри є досить актуальною для АТ «Ощадбанк».

Повністю вирішити дану проблему неможливо, адже довіра - це суб'єктивний фактор, який залежить від багатьох чинників, зокрема від особистого досвіду людини, її освіти та фінансової грамотності. Тому завжди буде певний відсоток людей, які не довіряють банкам, натомість останні можуть вживати певні заходи, які підвищать рівень довіри. До таких заходів належать:

- забезпечення прозорості банківської діяльності - банки повинні відкрито інформувати своїх клієнтів про тарифи, умови кредитування та вкладів, ризики, пов'язані з використанням банківських послуг, тощо;
- забезпечення швидкої і доступної клієнтської підтримки;
- підвищення рівня захисту (гарантування) вкладів громадян;
- вдосконаленням існуючих продуктів і послуг та пошук можливих варіантів їх модифікації для задоволення потреб наявних клієнтів банку і залучення нових [58, с. 47]
- розвиток цифрових технологій та впровадження інноваційних банківських послуг для полегшення взаємодії з клієнтами [59, с. 82];
- розвиток соціальної відповідальності, залучення до різних соціальних та благодійних проєктів;

- забезпечення навчання клієнтів щодо користування банківськими послугами, підвищення фінансової грамотності населення, шляхом проведення тренінгів, семінарів, лекцій;
- посилення уваги банків до своєї репутації в засобах масової інформації та формування позитивного іміджу.

Таким чином банки зможуть підвищити рівень довіри до себе.

Недовіра до банків призводить до іншої не менш важливої проблеми, пов'язаної з тим, що значний обсяг готівки знаходиться «на руках» населення і не бере участі в банківських операціях. Ця сума становить значну частину грошового обігу і потенційно могла б використовуватися банками у разі її розміщення на депозитах. Хоч через воєнні дії в країні більша частина населення почали зберігати кошти в банках, чим і пояснюється зростання депозитів до запитання, все ще залишається певний прошарок населення, зокрема пенсіонери, для яких зберігання коштів вдома є найбільш прийнятним варіантом. Тому банкам потрібно заохочувати клієнтів вкладати кошти на депозити. Запропонуємо наступні варіанти: створення і розповсюдження реклами по телебаченню, в соцмережах і на банерах, яка наголошує, що зберігати кошти вдома є недоцільним з кількох причин: існує ризик пограбування, загублення або пошкодження банкнот. Вкладення коштів у банки натомість є безпечним способом накопичення ресурсів та отримання додаткового прибутку за рахунок відсотків, до того ж в разі ліквідації банку сума вкладених коштів відшкодовується Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, що є вагомою причиною не зберігати готівку вдома, адже в разі втрати, її ніхто не компенсує. До варіантів заохочення клієнтів вкладати кошти в банк також належать встановлення привабливих депозитних ставок та підвищення рівня фінансової грамотності населення. Також банки можуть використовувати програми лояльності і пропонувати для нових клієнтів додаткові переваги, наприклад знижки на товари та послуги, безкоштовні банківські послуги, нарахування кешбеку, тощо. Зокрема Monobank пропонує клієнтам кешбек за залучення нових клієнтів.

Ще однією не менш важливою проблемою є зростання вкладів до запитання та їх переважання над строковими депозитами, що є актуальним і для АТ «Ощадбанк». Така ситуація є небажаною для банківських установ з кількох причин, по перше погіршується ліквідність, адже саме на основі строкових депозитів банки здійснюють інвестиційну діяльність, видають кредити та виконують свої зобов'язання перед клієнтами, тому важливе переважання строкових депозитів над вкладами до запитання, або хоча б їх баланс. По друге, така тенденція може бути ознакою недовіри до банку і свідчити про те, що клієнти остерігаються вкладати кошти в банк на довгострокову перспективу. Вирішення зазначеної проблеми полягає в застосуванні заходів щодо підвищення довіри до банку, які вказані вище. Крім того, в разі значного дисбалансу між коштами на вимогу і строковими депозитами банк може застосовувати певні заохочення для клієнтів вкладати кошти на тривалий термін, зокрема пропонувати гнучкі умови вилучення коштів, акції, знижки, чи подарунки за вкладення на певний термін, розробляти спеціальні пропозиції для нових клієнтів і т.д.

Проте, зважаючи на теперішню ситуацію в Україні: воєнні дії, постійну загрозу життю і здоров'ю населення, невпевненість у завтрашньому дні, очевидним є те, що клієнти намагаються не вкладати кошти на тривалий період, щоб мати можливість користуватися ними в разі виникнення непередбачуваних витрат, а зростання строкових депозитів пояснюється тим, що в теперішніх умовах набагато безпечніше зберігати кошти в банку, ніж вдома.

До потенційних проблем управління зобов'язаннями також відноситься неефективна депозитна політика банку. Банк, що стикається з такою проблемою повинен запровадити чітку стратегію залучення коштів, та слідувати їй, також потрібно проводити опитування клієнтів, для з'ясування їхніх потреб, здійснювати аналіз конкурентів, їхніх продуктів та послуг, використовувати інструменти Mystery Shopping, Mystery Call (послуги «таємного покупця») для контролю за якістю послуг банку [58, с. 47], активно запроваджувати інноваційні продукти та послуги, щоб бути на рівні з конкурентами або ж випереджати їх.

Також до проблем, які впливають на зобов'язання банку належать фактори зовнішнього середовища, зокрема підвищення інфляції, зменшення рівня доходів населення, загальний економічний та політичний стан в країні та зміни до законодавства. Зокрема, якщо в 2021 році рівень інфляції становив 110,0%, то в 2022 р .- 126,6%. Доходи населення в 2021 році були 4 863,52 млрд, а в 2022 році скоротилися на 21%. Зростання інфляції призводить до того, що депозити стають менш привабливими для вкладників, відповідно вони шукатимуть більш вигідні джерела інвестування коштів, а скорочення доходів спричиняє зменшення у населення додаткових коштів, які можна використати для вкладу на депозит. Вирішити ці проблеми банк не в змозі, проте він може вчасно на них реагувати, шляхом зміни депозитних ставок, а також за допомогою нецінових методів управління зобов'язаннями.

Звідси впливає наступна проблема, яка полягає в несвоєчасному реагуванні банку на зміни в макроекономічному середовищі. Щоб її уникнути банк повинен забезпечити ефективну систему моніторингу і контролю, здійснювати аналіз і прогнозування економічної ситуації в країні, а також мати достатній обсяг резервів для покриття можливих збитків і втрат.

Потенційною проблемою управління банківськими зобов'язаннями є переважання кредитів від НБУ над залученими коштами, адже це свідчить про залежність банку від запозичень Національного банку України, а також про проблеми з ліквідністю. Для вирішення цієї проблеми банку потрібно вдосконалити свою депозитну політику, пропонувати привабливі депозитні ставки, а також попрацювати над довірою населення. Дослідження депозитної політики АТ «Ощадбанк» показало, що банк не мав залежності від кредитів НБУ протягом всього досліджуваного періоду.

Для удосконалення управління зобов'язаннями банки можуть здійснювати сегментування клієнтів залежно від віку, обсягу депозитів, кредитів, кількості здійснених трансакцій. Таким чином це допоможе банкам розробити більш привабливі продукти та послуги для різних сегментів клієнтів, а також зосередитися на сегментах, що мають більшу перспективу, що в свою чергу

приведе до ефективнішого використання ресурсів. Сегментація клієнтів банків подана в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Сегментація клієнтської бази банку

Назва групи	Характеристика клієнтів групи
«Інвестори»	клієнти зі значним обсягом депозитів, які великою мірою перевищують кредити, отримані в банку
«Позичальники»	клієнти, які отримали іпотечні кредити або заможні клієнти з великим обсягом кредитів
«Дебітори»	клієнти з великим обсягом кредитів
«Забезпечені»	клієнти зі значним обсягом депозитів або високими доходами
«Юнацтво»	клієнти віком від 14 до 24 років, студенти
«Пенсіонери»	клієнти віком більше 60 років або клієнти для яких пенсія є основним джерелом доходу
«Сумнівні»	позичальники з незначною сумою залишку на депозитному рахунку
«Активні»	клієнти, що здійснюють більше чотирьох трансакцій за місяць
«Депозитори»	всі інші

Джерело: [60, с. 184]

Варто зазначити, що сегментацію клієнтської бази здійснюють північноамериканські банки, такі як Wells Fargo, Sun Trust Bank, Royal Bank of Canada, а також деякі європейські банки.[60, с. 183].

Також для удосконалення управління зобов'язаннями банку вважаємо за доцільне запровадження та використання таких продуктів:

- мультивалютні депозити дозволяють вкладникам захиститися від коливання валютних курсів. Це можна зробити, конвертуючи вклад із однієї валюти в іншу без розірвання договору і без втрати відсотків;
- депозити у "стійких" валютах – швейцарських франках і англійських фунтах стерлінгів;
- індексовані депозити, розмір та/або ставка яких залежить від певного показника (валютного курсу, індикаторів фондового ринку, цін на золото, нафту), при чому банк відшкодовує вкладнику, втрати, які виникли в результаті зміни валютного курсу, ціни на золото, тощо;
- умовні депозити, які залучаються на нестандартних умовах їх повернення;
- спеціальні накопичувальні рахунки, при яких спочатку потрібно укласти з банком угоду щодо можливості одержання кредиту для придбання речей високої

вартості (будинки, автомобіль, земельні ділянки) за умови накопичення домовленої суми на спеціальному цільовому рахунку, а також з надійним механізмом захисту, який полягає у віднесенні таких вкладів до категорії першочергового повернення [54, с. 153];

– структуровані депозити, pow- та superpow-рахунки.

Отже процес управління зобов'язань банку супроводжується рядом проблем, найбільш суттєві з яких: скорочення кількості відділень через воєнні дії, низький рівень довіри до банку з боку населення, переважання вкладів до запитання над строковими депозитами, погіршення економічного стану в країні. Деякі з зазначених проблем банк повинен намагатися вирішити, а до деяких може лише пристосуватися.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження були зроблені такі висновки.

З'ясовано, що зобов'язання – це залучені і запозичені кошти, тимчасово надані в розпорядження банку на певних умовах і є вимогою повернути фіксовану суму коштів у визначений час у майбутньому. Зобов'язання банку необхідні, в першу чергу, для проведення активних операцій, наприклад, надання кредитів фізичним і юридичним особам. Від зобов'язань банку прямо залежить ефективність його діяльності, привабливість для клієнтів, також вони впливають на його ліквідність і стійкість.

Виявлено, що фактори, що впливають на формування банківських зобов'язань поділяються на: зовнішні, які залежать від умов і стану національних і міжнародних фінансових ринків та внутрішні, які залежать від діяльності банку, ефективності його менеджменту і конкурентної позиції на ринку банківських послуг.

Визначено, що існує декілька підходів до класифікації зобов'язань банку. Науковці систематизують їх за такими ознаками: джерела формування, джерела мобілізації коштів, критерій стабільності, можливість втрати ресурсів, контрагенти банку, можливість прогнозування зміни обсягів зобов'язань. Проте найбільш поширеною класифікацією є поділ на залучені і запозичені кошти. У банківській практиці залучені кошти називають також депозитними зобов'язаннями, а запозичені – недепозитними. Залучені кошти формуються за рахунок вкладів (депозитів) клієнтів і є дешевшими за запозичені кошти. До них входять строкові депозити і вклади до запитання, а також кредиторська заборгованість банку. Натомість запозичені зобов'язання складаються з запозичень на міжбанківському та фондовому ринках.

З'ясовано, що методи управління залученими зобов'язаннями поділяються на цінові та нецінові.

Виявлено, що основним інструментом цінових методів є відсоткова ставка за депозитами яку, для залучення додаткових ресурсів, банк підвищує, а в ситуації, перенасичення ресурсами – знижує, або залишає без змін.

Сутність нецінових методів управління залученими коштами банку полягає у застосуванні різноманітних підходів до заохочення клієнтів, які безпосередньо не пов'язані зі зміною депозитних ставок: реклама, розташування філій у місцях, максимально наближених до клієнтів, пристосування графіка роботи до потреб клієнтів, встановлення банкоматів в громадських місцях, тощо.

Цінові методи мають більш відчутний вплив на обсяг залучених ресурсів і менші витрати, на відміну від нецінових, тоді як останні впливають на позицію банку на ринку банківських послуг, на його імідж та конкурентоспроможність.

Управління запозиченими зобов'язаннями здійснюється шляхом належного і ефективного використання коштів які надходять до банку у вигляді позики від інших установ, включно з НБУ, а також через продаж власних боргових зобов'язань на грошовому ринку.

Запозичені (недепозитні) зобов'язання включають кредити від: НБУ, міжбанківські кредити, позики небанківських фінансових установ та міжнародних фінансових організацій; операції репо; випуск цінних паперів власного боргу; субординований борг та комерційні папери.

Кожне недепозитне джерело запозичення має як переваги так і недоліки. Тому при його виборі банк повинен враховувати певні фактори: відносну вартість конкретного джерела, граничні строки погашення, рівень надійності джерела, правила й обмеження щодо використання, кредитні можливості банку-позичальника, доступність.

Аналітична оцінка управління зобов'язаннями показала, що протягом 2019-2022 рр. зобов'язання АТ «Ощадбанк» збільшилися на 7,63%, а за 6 місяців 2023 року зросли на 27,70% порівняно з попереднім періодом. В структурі зобов'язань серед залучених ресурсів протягом всього досліджуваного періоду домінуючу частину займали кошти клієнтів, їх частка зросла з 88,05% у 2019 р. до 94,68% у 2022 р., а станом 30.06.2023 досягла позначки 96,18%., а серед запозичених –

переважали випущені єврооблігації, питома вага яких, протягом 2019-2022 рр. скоротилася з 7,97% до 2,45%. Інші складові мають незначні частки, які змінювались протягом всього досліджуваного періоду.

З'ясовано, що питома вага залучених коштів збільшилася з 89,02% у 2019 р. до 96,18% у 2022 р. Частка запозичених коштів протягом 2019-2022 рр. була не більше 11%, а станом на 30.06.2023 року становила 2,68%.

В структурі депозитної бази протягом 2019-2023 рр переважали рахунки до запитання, частка яких зросла з 54,11% у 2019 р. до 65,19% у 2022 р., тоді як питома вага строкових депозитів за період з 2019 по 2022 р зменшилася на 11,08%.

Серед галузей більшу частину складали вклади, залучені від фізичних осіб, вагому частку також становили депозити з енергетики, сільського господарства, нафтогазової та хімічної промисловості.

За допомогою кореляційного аналізу було з'ясовано, що депозити АТ «Ощадбанк» на 11,64% залежать від ВВП, на 8,62 від індексу споживчих цін, на 1,77% від середньої ставки за депозитами, та на 40,59% від середньої заробітної плати.

Дослідження депозитних програм банку показало, що АТ «Ощадбанк» пропонує широкий спектр депозитних послуг, як для фізичних, так і для юридичних осіб. Вклади залучаються на довгостроковий та короткостроковий період, з можливістю поповнення і дострокового зняття і без них, також існує альтернатива щодо залучення коштів у національній валюті чи іноземній (долар та євро).

Аналіз та оцінка зобов'язань АТ «Ощадбанк» показали що банк активно застосовує як цінові так і нецінові методи управління зобов'язаннями та має розгалужений спектр депозитних послуг для фізичних та юридичних осіб. Розрахунок відносних показників банку свідчить про відсутність залежності АТ «Ощадбанк» від кредитів НБУ, достатній рівень активності на ринку фінансових послуг, високу прибутковість і високий рівень довіри з боку населення, але недостатню стабільність депозитної бази, в структурі якої протягом 2019-2023 рр.

(окрім 2020 р.) переважали депозити до запитання, також доведено, що в середньому 35% депозитів спрямовувалися на видачу кредитів

Депозитна політика українських банків протягом 2019-2022 років зазнала значних змін, зокрема, збільшилася довіра до банку, зменшилися депозитні ставки, асортимент депозитних продуктів став менш розгалуженим, змінилася мета вкладання коштів, а також відбулася переорієнтація зі строкових депозитів на депозити до запитання.

В 2022 році, у зв'язку з воєнними діями запровадили 100% гарантію повернення вкладів у разі прийняття рішення про виведення банку з ринку протягом дії воєнного стану в Україні та трьох місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану в Україні підвищили гарантовану державою суму коштів за вкладами до 600 тис. грн, АТ «Ощадбанк» став учасником системи гарантування вкладів фізичних осіб.

В 2023 році підвищилися депозитні ставки до 14-16%, відбулося запровадження тримісячних депозитних сертифікатів зі ставкою 25%, все більшої популярності почали набирати онлайн депозити.

В процесі дослідження було визначено такі проблеми управління зобов'язаннями АТ «Ощадбанк»: зменшення кількості відділень банків через воєнні дії, низький рівень довіри до банку, перебування значного обсягу готівки «на руках» населення, зростання вкладів до запитання та їх переважання над строковими депозитами, погіршення економічного становища в країні.

Для вирішення зазначених проблем банку необхідно здійснювати такі заходи: підвищувати рівень прозорості банківської діяльності та рівень захисту (гарантування) вкладів громадян; вдосконалювати існуючі продуктів і послуг, впроваджувати інноваційні банківські послуги для полегшення взаємодії з клієнтами, брати участь в соціальних і благодійних проєктах, підвищувати рівень фінансової грамотності населення, використовувати програми лояльності і пропонувати для нових клієнтів додаткові переваги, розповсюджувати рекламу, що заохочуватиме клієнтів вкладати кошти в банк, застосовувати певні заохочення для клієнтів вкладати кошти на тривалий термін, зокрема пропонувати гнучкі умови

вилучення коштів, акції, знижки, чи подарунки за вкладення на певний термін, розробляти спеціальні пропозиції для нових клієнтів і т.д., запровадити чітку стратегію залучення коштів, та слідувати їй, проводити опитування клієнтів, для з'ясування їхніх потреб, здійснювати аналіз конкурентів, їхніх продуктів та послуг, використовувати інструменти Mystery Shopping, Mystery Call (послуги «таємного покупця») для контролю за якістю послуг банку.

Для удосконалення управління зобов'язаннями банк може здійснити сегментацію клієнтів за віком, обсягом депозитів, кредитів, кількістю здійснених трансакцій. Також вважаємо за доцільне запровадження та використання таких продуктів: мультивалютні депозити, депозити у "стійких" валютах, індексовані депозити, умовні депозити, спеціальні накопичувальні рахунки, структуровані депозити, pow- та superpow-рахунки.

.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку. Київ: КНЕУ, 2004. 468 с.
2. Банківські операції: навч. посіб. та практ. С. П. Прасолова, О. С. Вовченко. «Центр учбової літератури», 2013. 568 с.
3. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод. посібник для самот. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2003. 347 с.
4. Н.В. Тарасевич. Фінансовий менеджмент у банках. Навчальний посібник для студентів V курсу всіх форм навчання спеціальності “Банківська справа”. Одеса: ОДЕУ .2008 р. 182 с.
5. Про банки і банківську діяльність: Закон України: за станом на 7 грудня 2000 р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 2121-III. Ст. 2.
6. Н. Гаврилова. Удосконалення управління зобов’язаннями комерційного банку. Збірник тез доповідей викладачів, аспірантів та співробітників науково-технічної online конференції «Наука в ЦНТУ: основні досягнення та перспективи розвитку» за підсумками проведення «Дня науки – 2020» 13 травня 2020 року. Кропивницький: ЦНТУ, 2020. С. 103-104
7. Грищенко О.О. Управління поточними пасивами банку. Дисертація кандидата екон. наук: 08.08.02 - Гроші, фінанси і кредит. Севастополь: СевНТУ, 2007. 204 с
8. Аналіз банківської діяльності : підручник. [А. М. Герасимович, І. М. Парасій-Вергуненко, В. М. Кочетков та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Герасимовича. КНЕУ, 2010. 599 с.
9. Маркетинг у банку: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. А.В. Нікітін, Т.Г. Іванова, І.Г. Брітченко, О.М. Момот ; за заг. ред. А.В. Нікітіна. КНЕУ, 2010. 474 с.

10. Про систему гарантування вкладу фізичних осіб: Закон України: за станом на 23 лютого 2012 р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 50. Ст. 26.
11. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління Національного банку України: за станом на 28 серпня 2001 р. № 368
12. Фінансовий менеджмент у банку: навч. Посібник. Лачкова В.М., Лачкова Л.І., Шевчук І. Л. Харків: ФОП-Іванченко І.С., 2017. 179 с.
13. Довгань, М. Ж. Банківський менеджмент: навчально-методичний комплекс. Тернопіль: ТНЕУ, 2012. 105 с.
14. Романова М. І., Устюгова Ж. В. Основи банківської справи. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. 168 с.
15. Павленко О.П., Журбенко С.І. Управління залученими ресурсами комерційного банку: сутність, методи та джерела фінансування. Молодий вчений. - 2016. - № 11. С. 643-647
16. Волохата В.С. Організаційні засади оцінки ефективності управління залученими ресурсами банку на основі узагальненого таксономічного показника. Агросвіт, 2014. – № 23. С.48-55
17. Волохата В. Є. Нецінові методи в управлінні залученими ресурсами банку. Бізнес Інформ. 2017. – №1. С. 229–234.
18. Аванесова Н.Е., Івашкіна К.М. Особливості управління депозитними операціями у банку. «Молодий вчений» № 1 (28). Частина 1, січень, 2016 р. С. 8-11
19. Лавров Р. В. Депозитна політика банку в сучасних умовах. Науковий вісник ЧДІЕУ. 2010 р. № 4 (8). С. 182–187
20. Жовтун Є.В. Теоретичні аспекти депозитної політики банків. Облік і фінанси. 2016. № 3 (73) С. 82
21. Великий економічний словник. За ред. А. Н. Азріліяна. 5-те вид. Інститут нової економіки, 2002. 1280 с.
22. Ruda O.L. The interbank credit market and role in providing the development of the banking system. Colloquium-journal №5(92), 2021. С 31-35

23. Калініченко Л.Л. Банківська система: Навч. посібник. Харків: УкрДУЗТ, 2015. 249 с.,
24. Руда О.Л. Міжбанківське кредитування та його роль у банківській діяльності. Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та управління: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. Полтава: ЦФЕНД, 2017. С. 133-135
25. Порсюрора І.П.. Аналіз стану та перспективи розвитку операцій із цінними паперами в Україні. Збірник наукових праць. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету, Одеса. 2017. Вип. 28. С. 224-227
26. Чібісова Вікторія Юріївна. Удосконалення інструментів регулювання ліквідності банків України. Вісник Університету банківської справи 2017 № 1 (28)
27. Гандзій Тарас. РЕПО на фондовому ринку: відповіді на 7 поширених запитань. *Економічна правда* URL: <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/repo-na-fondovom-rynke-otvety-na-7-chastyh-voprosov/> (Дата звернення: 29.10.2023)
28. Фінансова звітність АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 рр. URL: <https://www.oschadbank.ua/finansova-zvitnist>. (Дата звернення: 10.11.2023).
29. Про банк. *Матеріали офіційної інтернет-сторінки АТ «Ощадбанк»*. URL: <https://www.oschadbank.ua/about>. (Дата звернення 15.11.2023)
30. Радченко Н.Г. Методичні підходи до оцінки ефективності депозитної політики банку. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) №3(27), 2014. С. 161-166.
31. Харун О.А., Матюх І.А. Випуск державних єврооблігацій як спосіб погашення зовнішнього боргу України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Електронне наукове видання. Випуск 23. Миколаїв 2018. С. 567-570.
32. Депозити для бізнесу. *Матеріали офіційної інтернет-сторінки АТ «Ощадбанк»*. URL: <https://www.oschadbank.ua/deposits> Дата звернення: (13.11.2023)
33. Депозити і управління ліквідністю. *Матеріали офіційної інтернет-сторінки АТ «Ощадбанк»*. URL: <https://www.oschadbank.ua/deposits>. Дата звернення: (13.11.2023)

34. Депозити для приватних клієнтів. *Матеріали офіційної інтернет-сторінки АТ «Ощадбанк»*. URL: <https://www.oschadbank.ua/deposits>. Дата звернення: (13.11.2023)

35. Інформація про істотні характеристики банківського вкладу (депозиту) «Моя перемога». *Матеріали офіційної інтернет-сторінки АТ «Ощадбанк»*. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/2/11969-istotni_umovi_moa_peremoga_17_10_2023.pdf. Дата звернення: (14.11.2023)

36. Інформація про істотні характеристики банківського вкладу (депозиту) «Мій захисник». *Матеріали офіційної інтернет-сторінки АТ «Ощадбанк»*. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/1/6822-istotni_umovi_mij_zahisnik.pdf. Дата звернення: (14.11.2023)

37. Інформація про істотні характеристики банківського вкладу (депозиту) «Мій депозит». *Матеріали офіційної інтернет-сторінки АТ «Ощадбанк»*. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/2/11520-istotni_umovi_mij_depozit_27_09_2023.pdf. Дата звернення: (14.11.2023)

38. Інформація про істотні характеристики банківського вкладу (депозиту) «Мій валютний депозит». *Матеріали офіційної інтернет-сторінки АТ «Ощадбанк»*. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/1/8067-istotni_umovi_mij_valutnij_depozit.pdf. Дата звернення: (14.11.2023)

39. Інформація про істотні характеристики банківського вкладу (депозиту) «Мій пенсійний депозит». *Матеріали офіційної інтернет-сторінки АТ «Ощадбанк»*. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/2/11521-istotni_umovi_mij_pensijnij_depozit_27_09_2023.pdf. Дата звернення: (14.11.2023)

40. Депозитні ставки українських банків. *Інтернет - портал про фінанси та інвестиції «Мінфін»*. URL: <https://minfin.com.ua/ua/deposits/stats/> (Дата звернення: 17.11.2023)

41. Акції від АТ «Ощадбанк». *Матеріали офіційної інтернет-сторінки АТ «Ощадбанк»*. URL: <https://www.oschadbank.ua/promotions> (Дата звернення: 18.11.2023)

42. Фінансова звітність АТ «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>. (Дата звернення 16.11.2023)
43. Статистика фінансового сектору. *Офіційний сайт НБУ*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#2fs>. (Дата звернення 15.11.2023)
44. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. (Дата звернення 18.11.2023)
45. Караєва Н. В., Варава І. А. Еколого-економічна оптимізація виробництва: методи та засоби статистичного прогнозування : конспект лекцій. К. : НТУУ «КПІ», 2016. 80 с.
46. Матвійчук Н.М, Теслюк С.А, Звірко А.О. Сучасна депозитна політика банків України як складова системи управління пасивами. Східна Європа: економіка, бізнес та управління: електронне наукове фахове видання. Випуск 2 (35) 2022. С 168-174.
47. Янковий О. У зв'язці: НБУ скорочує рефінансування, уряд та комерційні банки пручаються. *Mind*. URL: <https://cutt.ly/AJgSjBD> (дата звернення: 31.05.2022).
48. Банки на війні: як кредитують, платять за депозитами та на чому заробляють. *Інтернет - портал про фінанси та інвестиції «Мінфін»*. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/04/13/83647457/> (дата звернення: 31.10.2022)
49. Вінокуров Я. Більше не буде. Дохідність депозитів досягла максимуму. *Економічна правда* URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/05/22/700323/>. (Дата звернення 04.12.2023)
50. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України: за станом на 1 квітня 2022 р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. № 2180-IX. Ст. 11, 25, 31.
51. Еш С.М, Ляховецька В.М Депозитна політика банків та інструменти її реалізації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016 р. Вип. 17. С. 135-138.

52. Матвійчук Н. М., Теслюк С. А., Боричевська І. Г. Банківські депозити та ОВДП як альтернативні об'єкти вкладення коштів. Економіка та суспільство. 2021. № 25. С. 306–314.

53. Кредити і депозити під час війни. *Економічна правда*. <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/18/685880/>. (Дата звернення 06.12.2023)

54. Аврамчук Л. А, Моргун А. С. Необхідність ефективного управління депозитним портфелем банківських установ України. Scientific Collection «InterConf», (49): with the Proceedings of the 2 nd International Scientific and Practical Conference «Theory and Practice of Science: Key Aspects» (April 7- 8, 2021). Rome, Italy: Dana, 2021. С. 148-156.

55. Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії (вересень–жовтень 2022р.). *Разумков центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykoideologichni-oriiientatsii-gromadian-ukrainy-v-umovakh-rosiiskoi-agresii-veresen-zhovten-2022r>. (Дата звернення 06.12.2023)

56. Оцінка громадянами ситуації в країні. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів. Ставлення до проведення загальнонаціональних виборів в Україні до завершення війни (вересень 2023р.). URL: *Разумков центр*. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-stavlennia-do-provedennia-zagalnonatsionalnykh-vyboriv-v-ukraini-do-zavershennia-viiny-veresen-2023r>. (Дата звернення 06.12.2023)

57. Андрейшина Н. Українці довіряють державним банкам більше, ніж комерційним. *Active Group* URL: <https://activegroup.com.ua/2023/07/18/ukraynci-doviryayut-derzhavnim-bankam-bilshe-nizh-komercijnim/>. (Дата звернення 08.12.2023)

58. Головатий, А. О. Проблеми формування ресурсного потенціалу банків. А. О. Головатий. Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери: матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (24-25 жовт. 2019 р.). Кропивницький: Ексклюзив-Систем, 2019. С. 46-48.

59. Магдійчук В.В., Лаврів І.В., Михаліцька Н.Я. Безпека управління фінансовими ресурсами. Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави: матеріали круглого столу, за заг.ред. В.С. Бліхара, Г.З. Леськів. Львів : ЛьвДУВС, 2023. С. 80-83.

60. Дзюблюк О. В. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації банками ресурсної політики: монографія О.В. Дзюблюк, Ю.М. Галіцейська. Тернопіль, Астон, 2012. 242с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рисунок А.1 – Класифікація банківських зобов'язань

Джерело: побудовано автором на основі [3;с.58-59;10, с. 22]

Таблиця Б.1 – Класифікація депозитів

Ознака класифікації	Види депозитів
За економічним змістом	активні (розміщені)
	пасивні (залучені)
За строком користування	депозити до запитання (на вимогу)
	строкові депозити
За валютою, в якій номінований депозит	в національній валюті
	в іноземній валюті
За категоріями вкладників	депозити банків
	депозити за рахунок бюджетних коштів
	депозити юридичних осіб
	депозити фізичних осіб
За формою визначення власника	іменні
	на пред'явника
За резидентністю	резидентів
	нерезидентів
За цільовим призначенням	дохідні
	гарантійні
За способом юридичного оформлення зобов'язань за депозитом	оформлені угодою
	з наданням ощадної книжки
	з наданням депозитного сертифіката
За формою вилучення депозиту та нарахування відсотків	безумовні (без попереднього повідомлення або з попереднім повідомленням)
	умовні (кошти можуть бути вилучені за настання певних обставин, обумовлених угодою)
За режимом функціонування	з правом поповнення
	без права поповнення
За методом нарахування відсотків	депозити з фіксованою процентною ставкою
	депозити з плаваючою процентною ставкою
	депозити, за якими нараховуються «прості» проценти
	депозити, за якими нараховуються «складні» проценти
За терміном нарахування відсотків	депозити зі щомісячним нарахуванням процентів
	депозити зі щоквартальним нарахуванням процентів
	депозити зі щорічним нарахуванням процентів
	авансові депозити»
За формою грошового обліку	готівкові
	безготівкові
За терміном розміщення	короткострокові
	довгострокові
За формою зберігання вкладів	грошова
	депозити в банківських металах

Таблиця В.1 – Динаміка зобов’язань АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр., млн. грн

Показники	Роки				Відхилення		Роки		Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	Млн грн	Темп приросту, %	30.06.2022	30.06.2023	Млн грн	Темп приросту, %
Кредити отримані від НБУ	-	5 499,29	7 248,49	-	-	-	-	-	-	-
Кореспондентські рахунки інших банків	58,04	324,70	359,80	543,33	485,29	836,12	99,94	325,60	225,66	225,79
Кошти клієнтів	202 142,93	186 165,45	191 452,64	233 940,31	31 797,38	15,73	198 148,81	258 232,55	60 083,73	30,32
Випущені єврооблігації	18 303,88	11 744,62	7 908,10	6 041,53	-12 262,34	-66,99	6 651,75	3 771,68	-2 880,07	-43,30
Інші запозичені кошти	4 430,08	4 452,65	2 813,31	2 676,15	-1 753,93	-39,59	2 065,59	2 952,35	886,76	42,93
Інші зобов’язання	1 807,11	1 949,00	2 243,90	3 076,94	1 269,84	70,27	2 397,97	2 625,03	227,05	9,47
Відстрочені зобов’язання з податку на прибуток	369,79	233,83	173,70	97,83	-271,96	-73,54	136,10	104,24	-31,86	-23,41
Субординований борг	2 462,64	1 276,24	878,96	716,44	-1 746,20	-70,91	754,82	481,17	-273,65	-36,25
Всього зобов’язань	229 574,47	211 645,77	213 083,90	247 092,54	17 518,07	7,63	210 254,98	268 492,60	58 237,62	27,70

Джерело: Побудовано автором на основі [28]

Додаток Д

Таблиця Д.1 – Склад залучених і запозичених коштів АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр., млн. грн

Показник		2019	2020	2021	2022	30.06. 2022	30.06 2023
Залучені	Кошти клієнтів	202 142,93	186 165,45	191 452,64	233 940,31	198 148,81	258 232,55
	Кореспондентські рахунки інших банків	58,04	324,70	359,80	543,33	99,94	325,60
	Інші зобов'язання	1 807,11	1 949,00	2 243,90	3 076,94	2 397,97	2 625,03
	Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	369,79	233,83	173,70	97,83	136,10	104,24
Запозичені	Кредити отримані від НБУ	-	5 499,29	7 248,49	-	-	-
	Випущені єврооблігації	18 303,88	11 744,62	7 908,10	6 041,53	6 651,75	3 771,68
	Інші запозичені кошти	4 430,08	4 452,65	2 813,31	2 676,15	2 065,59	2 952,35
	Субординований борг	2 462,64	1 276,24	878,96	716,44	754,82	481,17
Всього зобов'язань		229 574,47	211 645,77	213 083,90	247 092,54	210 254,98	268 492,60

Джерело: Побудовано автором на основі [28]

Таблиця Д.2 – Динаміка залучених та запозичених коштів АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2023 рр., млн. грн

Показник	Роки				Відхилення		Роки		Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	млн. грн	Темп приросту, %	30.06.2022	30.06.2023	млн. грн	Темп приросту, %
Залучені	204 377,87	188 672,98	194 230,04	237 658,41	33 280,54	16,28	200 782,82	261 287,42	60 504,60	30,13
Запозичені	25 196,60	22 972,80	18 848,86	9 434,12	-15 762,48	-62,56	9 472,16	7 205,20	-2 266,96	-23,93
Всього	229 574,47	211 645,78	213 078,90	247 092,53	17 518,06	7,63	210 254,98	268 492,62	58 237,64	27,70

Джерело: Побудовано автором на основі [28]

Таблиця Ж.1 – Склад і динаміка депозитної бази АТ «Ощадбанк» за строком користування протягом 2019-2023 рр.

Показник	Роки				Відхилення		Роки		Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	Млн грн	Темп приросту, %	30.06.2022	30.06.2023	Млн грн	Темп приросту, %
Строкові депозити	92 770,62	101 764,27	77 580,73	81 436,11	43 131,89	-12,22	70 201,45	97 420,28	27 218,83	38,77
Рахунки до запитання	109 372,31	84 401,18	113 871,91	152 504,20	31 797,38	39,44	127 947,42	160 812,27	32 864,85	25,69
Всього депозитів	202 142,93	186 165,45	191 452,64	233 940,31	-	15,73	198 148,87	258 232,55	60 083,67	30,32

Джерело: Побудовано автором на основі [28]

Таблиця И.1 – Склад і динаміка депозитного портфелю за типом клієнта протягом 2019-2023 рр., млн. грн

Показник	Роки				Відхилення		Роки		Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	Млн грн	Темп приросту, %	30.06.2022	30.06.2023	Млн грн	Темп приросту, %
Кошти фізичних осіб	106 906,88	125 359,46	123 543,07	168 637,28	61 730,40	57,74	135 951,29	175 099,05	39 147,76	28,80
Кошти юридичних осіб	95 236,05	60 805,99	67 909,57	65 303,03	-29 933,03	-31,43	62 197,58	83 133,50	20 935,92	33,66
Всього коштів клієнтів	202 142,93	186 165,45	191 452,64	233 940,31	31 797,38	15,73	198 148,87	258 232,55	60 083,67	30,32

Джерело: Побудовано автором на основі [28]

Таблиця К.1 – Структура депозитної бази АТ «Ощадбанк» за секторами економіки протягом 2019-2023 рр., млн грн

Сектор економіки	Роки					
	2019	2020	2021	2022	30.06.2022	30.06.2023
Фізичні особи	106 906,88	125 359,46	123 543,07	168 637,28	135 951,29	175 099,05
Нафтогазова та хімічна промисловість	44 929,25	6 765,74	8 015,11	1 073,83	2 779,53	9 447,58
Органи державного управління та місцевого самоврядування	12 383,70	1 363,45	1 261,49	3 981,63	2 602,32	3 681,68
Енергетика	6 600,39	9 258,83	17 507,61	14 628,76	12 838,63	15 187,82
Сільське господарство	5 071,93	7 625,90	7 484,15	7 830,82	6 817,28	10 591,55
Послуги	4 544,15	4 107,83	4 378,89	5 481,93	3 838,25	5 947,12
Торгівля	4 479,01	7 221,80	7 546,69	8 786,69	6 723,76	8 709,20
Фінансові послуги	3 448,37	3 862,74	2 458,22	2 631,78	6 686,34	3 180,68
Транспорт	2 625,47	4 873,08	2 981,46	2 494,11	3 686,54	7 245,21
Будівництво та нерухомість	2 219,78	3 444,36	4 215,15	4 047,53	2 460,08	3 877,86
Медіа та зв'язок	2 218,72	3 070,06	3 368,30	1 794,97	2 492,17	2 982,88
Гірничодобувна та металургійна промисловість	1 709,29	560,62	1 261,49	779,60	520,40	876,11
Машинобудування	1 072,87	1 579,52	1 623,62	2 426,26	1 307,20	1 677,21
Виробництво промислових та товарів народного споживання	979,01	1 273,72	1 133,00	1 332,16	1 007,92	1 354,52
Виробництво і переробка харчових продуктів та напоїв	723,85	849,50	362,43	1 391,74	662,50	1 301,92
Видавнича діяльність	100,66	109,45	85,31	70,14	70,51	80,89
Інші	2 129,58	4 839,40	4 904,31	6 551,08	7 704,16	6 991,25
Всього рахунків клієнтів	202 142,93	186 165,45	191 452,64	233 940,31	198 148,87	258 232,55

Джерело: Побудовано автором на основі [28]

Таблиця Л.1 – Склад строкових депозитів АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2023

рр., млн грн

Показник	Роки				
	2020	2021	2022	30.06.2022	30.06.2023
Залишки на строкових депозитах від клієнтів	99 431,69	75 333,75	78 928,95	67 886,09	94 874,93
Залишки на інших депозитах від клієнтів	2 332,58	2 246,99	2 507,16	2 315,37	2 545,35
Всього строкових депозитів	101 764,27	77 580,73	81 436,11	70 201,45	97 420,28

Джерело: Побудовано автором на основі [28]

Таблиця Л.2 – Склад депозитів до запитання АТ «Ощадбанк» протягом 2020-

2023 рр., млн грн

Показник	Роки				
	2020	2021	2022	30.06.2022	30.06.2023
Залишки на поточних рахунках від клієнтів	82 519,87	113 665,63	150 677,67	127 087,07	158 398,32
Залишки на депозитах до запитання від клієнтів	1 881,32	206,27	1 826,53	860,35	2 413,94
Всього депозитів до запитання	84 401,18	113 871,91	152 504,20	127 947,42	160 812,27

Джерело: Побудовано автором на основі [28]

Додаток М.1 – Депозити АТ «Ощадбанк» у загальному обсязі депозитів
депозитних корпорацій протягом 2019-2022 рр., млн грн

Назва установи	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Ощадбанк	202 142,93	186 165,45	191 452,64	233 940,31
Приватбанк	240 621,00	312 708,00	325 303,00	471 970,00
Інші	628 902,24	849 256,62	987 153,04	1 187 940,60
Загалом по депозитним корпораціям	1 071 666	1 348 130	1 503 909	1 893 851

Джерело: Побудовано автором на основі [28; 42; 43]

Таблиця Н.1 – Дані для здійснення кореляційного аналізу

Показник/рік	Загальний обсяг зобов'язань банку, млн грн	ВВП, млн грн	Індекс споживчих цін	Середня ставка за депозитами, %	Середня заробітна плата, млн грн
I квартал 2020	218 005,68	854 051,00	100,70	12,44	0,01101
II квартал 2020	201 534,58	875 340,00	101,30	10,62	0,01085
III квартал 2020	202 838,52	1 163 172,00	99,70	8,88	0,01175
IV квартал 2020	211 645,77	1 301 539,00	103,23	7,99	0,01278
I квартал 2021	232 658,94	1 021 504,00	104,05	7,51	0,01283
II квартал 2021	227 140,40	1 187 718,00	102,21	6,72	0,01378
III квартал 2021	210 053,14	1 520 248,00	101,10	6,46	0,01419
IV квартал 2021	213 083,90	1 730 104,00	102,32	6,46	0,01525
I квартал 2022	213 211,12	1 089 691,00	107,55	6,49	0,01462
II квартал 2022	210 254,98	1 026 916,00	109,17	5,88	0,01372
III квартал 2022	219 399,21	1 449 196,00	103,74	7,10	0,01462
IV квартал 2022	247 092,54	1 625 225,00	103,94	10,50	0,01648

Джерело: Побудовано автором на основі: [28; 40; 44;

Таблиця Н.2 – Шкала Чеддока

Характеристика сили зв'язку	Показники тісноти зв'язку
слабкий	0,1-0,3
помірний	0,3-0,5
істотний	0,5-0,7
високий	0,7-0,9
вельми високий	0,9-1,0

Джерело: [45, с.30]

Таблиця П.1 – Обсяг виданих кредитів, депозитів та інвестицій АТ «Ощадбанк
протягом 2019-2023 рр., млн грн

Показник / Рік	2019	2020	2021	2022	30.06.2023
Кошти клієнтів (депозити)	202 142,93	186 165,45	191 452,64	233 940,31	258 232,55
Кредити надані клієнтам	65 168,34	63 226,08	74 754,09	83 215,60	80 522,32
Інвестиції	113 616,18	130 251,54	128 686,04	143 398,85	139 434,76

Джерело: Побудовано автором на основі [28]

Таблиця Р.1 – Середньозважені процентні ставки за депозитами у гривні
по місяцях АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2023 рр

Рік	Місяць	Термін залучення		
		3 місяці	6 місяців	12 місяців
1	2	3	4	5
2020	січень	13,19	13,55	13,88
	лютий	12,82	12,82	-
	березень	10,63	11,13	-
	квітень	10,63	11,13	11,13
	травень	10,63	11,13	11,13
	червень	9,63	10,13	10,13
	липень	8,79	9,29	9,29
	серпень	8,63	9,13	9,13
	вересень	8,06	8,40	8,85
	жовтень	7,63	8,55	8,63
	листопад	7,56	8,06	8,50
	грудень	7,38	7,88	8,13
2021	січень	7,38	7,88	8,13
	лютий	7,01	7,51	7,94
	березень	6,64	7,30	7,80
	квітень	6,03	7,03	7,53
	травень	5,88	6,88	7,38
	червень	5,74	6,74	7,24
	липень	5,63	6,63	7,13
	серпень	5,63	6,63	7,13
	вересень	5,63	6,63	7,13
	жовтень	5,63	6,63	7,13
	листопад	5,63	6,63	7,13
	грудень	5,63	6,63	7,13
2022	січень	5,63	6,63	7,13
	лютий	5,63	6,63	7,13
	березень	5,63	6,63	7,13
	квітень	5,63	6,63	7,13
	травень	4,89	5,89	6,39
	червень	4,63	5,63	6,13
	липень	6,25	7,09	6,13
	серпень	6,45	7,28	6,13
	вересень	8,11	9,04	7,53
	жовтень	9,75	10,75	9,63
	листопад	9,82	10,85	9,83
	грудень	10,42	11,75	11,63
2023	січень	10,42	11,75	11,63
	лютий	10,42	11,75	11,63
	березень	11,54	12,59	12,89
	квітень	11,75	12,75	13,13

Продовження таблиці Р.1

1	2	3	4	5
	травень	12,75	12,75	13,13
	червень	13,06	12,75	13,13
	липень	13,06	12,75	13,13
	серпень	12,66	12,75	13,13
	вересень	12,56	12,75	13,13
	жовтень	12,49	12,75	13,13

Джерело: Побудовано автором на основі [40]